

MIHAI ȘTIRBU

REGĂSIREA ÎNSTRĂINĂRII

În memoria tatălui meu

SEMĂNĂTORUL
Editura online - noiembrie 2010

MIHAI ȘTIRBU

REGĂSIREA ÎNSTRĂINĂRII

I.

Soarele amiezii, darnic în Basarabia anului 1936, lumina clar casele din piatră, grădinile oamenilor și viile dese din depărtare. Tânărul de statură potrivită, slăbuț dar bine făcut, cu părul rar mai mult șaten decât blond, trase-n piept aerul tare de acasă. *De acasă!* Inima-i bătea grăbită, fiindcă lipsise vreo șapte ani, deși pe acele meleaguri se născuse, într-un sat mare din apropierea Nistrului, înaintea primului război mondial, în 1914.

Privi lung coasta blândă și *pădurea*, cum îi spunea el pâlcului de copaci în care-i plăcea să se piardă de dimineața până seara, când era mic.

Dar, fusese el vreodată mic?

Viața-l rupsese de ai lui parcă dintotdeauna și, după șapte ani adăugați la cei 14 petrecuți lângă părinți în satul natal, anii copilăriei parcă n-ar fi existat.

Privi împrejur, răscolit de sentimente confuze trezite de vederea satului, apărut nu prea departe.

Se revăzu cu câteva ore mai înainte, când plecase de la Iași.

Tulburat, febril și surescitat, își scosese din șifonier costumul cel bun de croială nemțească, primul și singurul costum de haine pe care-l avusese până atunci, pantofii negri cu talpa groasă, cămașa bleumarin cu gulerul bine scrobite și cravata elegantă cu dungi albastre. În geamantanul ieftin, cumpărat cu o zi înainte de la unul dintre negustorii de pe Lăpușneanu își adunase

tot avutul: o cămașă, două batiste, briciul, câteva caiete din timpul școlii, multe cărți, un stilou, pălăria primită-n dar de ziua lui de la colegii de cameră și diploma. Fusese clasat, după absolvirea Școlii Normale Vasile Lupu, al treilea dintre cei 94 de absolvenți, cu media 8,37 la examenul de capacitate pentru învățători.

* * *

Le povestise adeseori prietenilor din Iași că satul lui, Mateuți, ca mai toate satele din Basarabia, era locuit de români. Era la poalele unei păduri mari de stejari, rămășiță a unor codri bogați altă dată, avea mai toate casele din piatră, la fel gardurile care împrejmuiu ogrăzile și dependențele din preajmă.

Pe acolo era obiceiul ca flăcăii, înainte de a se însura, să-și scoată și să-și aducă singuri piatra pentru case *de la stânci*, fiindcă-n partea de sud satul se afla pe marginea unei văi prăpăstioase, cu stânci. Una dintre ele, căreia oamenii îi ziceau „Scala cea roșie”, ascundea gura unei peșteri care se prelungea până sub sat. Se zicea din bătrâni că demult, demult, acolo se adăposteau localnicii când năvăleau turcii. Pe firul văii curgea o apă căreia-i zicea „gârlă”, în care se bălăcea vara, în care învățase să înoate. Aflase mai târziu că de fapt îi zicea „Ciorna”, denumire care suferise o pronunțată influență rusescă. Pe malul stâng al apei, printre sălcii umbroase, mori pentru măcinat porumbul și pive cu găvane mari din lemn, erau purtate de apă. Unele încă în stare bună, erau văruite sau vopsite în culori vii, altele stăteau să se dărâme, parcă la prima suflare mai puternică de vânt. Bocănitul lor se auzea până departe și, dacă cineva străin de sat poposea acolo, se trezea noaptea speriat de zgomotul ritmic, ca de mitralieră. Peste gârlă, pe coasta văii, iată păduricea de corni din care culegea toamna coarne, pe care le usca la soare! Fructele păstrate așa, dădeau iarna un gust amarui, plăcut, „chiseliței” făcute din perje, cireșe și mere uscate.

De câte ori nu se pierduse printre copaci, culcat apoi pe iarbă cu brațul sub cap, visător! Era acolo o poiană: „*Poiana verde*”, inundată vara de soare, iarna de zăpadă albă, curată. O descoperise odată, când abia ninsese și-l prinsese vremea pe acolo, prin februarie. Pornise la plimbare și crenguțele plecate sub stratul gros de zăpadă proaspătă, transparentă, erau arcuite, de te mirai că nu se rup. Luându-se după urmele proaspete din zăpadă (urme de porci mistreți – probabil o scoafă cu mulți pui), curiozitatea îi înfrâsese frica și ajunsese în luminiș. Ca-ntr-o poveste frumoasă, găsise acolo o cabană mică din lemn, uitată de lume.

La câte nu se gândise atunci! Își închpuse tot felul de scenarii, care aveau în centrul acțiunii căsuța. *Niște oameni poposeau acolo, se sfătuiau de seara până dimineața, și a doua zi ieșeau la drumul mare să-i jefuiască pe trecători. Banii astfel căpătați, erau folosiți în scopuri nobile, să ajute vreo femeie necăjită să-și hrănească pruncii, să vindece vreun om bolnav de multă vreme, bolnav care-și pierduse speranța de a dăruia vreunui copil sărac jucării.* Când mai cresc, oamenilor le luară locul un băiat și-o fată care se iubeau, împotriva voinței părinților. *Refugiați acolo, trăiră mult și bine, uitați de lume, până auziră despre boala care-i măcina sănătatea tatălui băiatului, și se întoarseră să-l ajute.*

Când avea timp, acolo venea, întotdeauna singur, să se simtă bine. Păsările libere, iarba și toate buruienile care pentru el erau *plante frumoase*, deși otrăvitoare, cu frunze înțepătoare sau flori urâte pentru necunoscători, îl fascinau. Plănuia cu mintea lui de copil, ca atunci când va crește, să-și facă „acasă” o grădină imensă, în care să cultive nu doar flori obișnuite ci și flori sălbatice, gingașe, de-o frumusețe rară, dar trecătoare, ca toate florile de câmp. De l-ar fi întrebat cineva, ar fi răspuns că macul de câmp, rochița rândunicii, garofița și cioarea erau cele mai frumoase flori din câte existau.

Dar pădurea! Crengile, privite din unghiuri diferite conturau pe cer, sau pe fundalul întunecat al frunzișului, o mulțime de imagini, unele înfricoșătoare mai ales pe-nserat, altele

amuzante, sau fantastice, ziua. Așa prinsese o mare dragoste pentru copaci și pădure, pentru spațiile verzi și largi, care aveau să-l fascineze totă viața.

Doamne, cum mai trecuse timpul! La vârsta lui, mulți încă nu zburaseră de la cuib, el avusese un destin aparte, trecuse de la copilărie la maturitate deodată, fără să-și dea seama.

Se-ntreba *ce-or mai fi făcând ai lui, mama și tata?*

Surâse amintirii. Într-o seară, mama-l trimisese-n sat să-și cheme fratele mai mare, că era gata masa. Fratele Anton făcea parte dintr-o categorie privilegiată datorită vârstei, era flăcău și firesc, mergea să se-ntâlnească cu alții de seama lui, până la ore târzii. Căutându-l, văzuse un grup de oameni care vorbeau pe marginea drumului, unii în picioare, alții șezând pe iarbă, însă fiecare cu câte un pahar ieftin din sticlă în mână. Fără a ezita, se apropiase și-i întrebuse dacă nu-i văzuseră fratele. Unul mai glumeț, le făcu din ochi celorlalți:

- Care mă, cel lung, urât și cu nasu' mare?

Prompt, răspunse:

- Nu, acela-i tata, eu îl caut pe fratele meu.

Din cauza lui Anton, cât pe ce să rămână pentru totdeauna acolo, în sat.

Noroc de surorile mai mari care, când îi sosi timpul să plece de acasă să învețe, până la urmă nu s-au împotrivit. Dar mama, dacă nu era mama, poate azi întorcea și el fânul cu coasa, asemeni vlăjganului îmbrăcat țărănește, cu o pălărie rotundă fără boruri, pe care-l zărise de pe câmp.

Tata-i spusese, când îi simțise chemarea spre învățătură:

- Măi băiete, bagă-ți mințile-n cap, vezi că avem gospodărie grea. Cine-o să mă ajute la strânsul fânului, cine-o să-mi păzească grădina și via, dacă vrei să pleci razna?

Într-un fel, avea dreptate tata. Casele din curtea lor, vacile, caii, grădina și tarlalele aveau nevoie în continuare de brațe tinere, vâjnoase, însă tot firesc, el voia altceva, în afara orizontului oarecum restrâns la acea vreme la țară.

Ioan zâmbi. Jumătate din amintirile copilăriei erau legate de via lor, de pădurice și de copacii ei verzi, de harbuzărie, de grădină, de frunzele de tutun întinse la uscat pe garduri.

La marginea satului, spre nord-vest, aveau o grădină în care-i plăcea să stea vara. Acolo era și via, livada cu cireși, vișini și nuci bătrâni. În jurul viei, pe lângă gard, erau trei prasăzi (peri) și-un măr care făcea mere acre. De grădina în care puneau straturi pentru harbuji, zemoși, fasole, mazăre și năut din care se făcea un fel de cafea, îl legau multe amintiri. Cum începeau să se coacă fructele, mergea să păzească grădina. Casa părinților lui fiind aproape de centrul satului, dacă nu-și lua un pachetel cu mâncare dimineța, la amiază trăgea o fugă înapoi să mănânce, apoi revenea, zăbovind acolo până seara, când sosea schimbul de noapte, tata sau fratele mai mare.

Într-o seară, întorcându-se spre casă, se speriasse strașnic! Mergea printre grădini, pe un drum mărginit de garduri. Nu era fricos, însă în acea seară umbrele parcă erau mai lungi, crengile copacilor parcă se mișcau ciudat spre el. Luna se ascunsese după nori, era liniște și orice foșnet de frunze îl îngrijora. Ezitând, voi să se întoarcă să rămână cu tata, numai că întunericul din spate părea și mai intens. Speriat de-a binelea, o luase la fugă, urmărit parcă de o prezență străină, dușmănoasă. Se împiedică și căzu cu fața-n jos. Neprevăzut și periculos, *ceva sau cineva* răsufla aproape de ceafa lui! Se-ntorse să-și apere capul cu mâinile, deslușind în întuneric niște coarne fioroase care se apropiau din ce în ce mai mult. Cu inima bătându-i repede și tare, își aminti într-o fracțiune de secundă tot felul povești cu personaje stranii, diavolești, cu care băieții mari băgau groaza în cei mici. “*Asta*

trebuie să fie dracu'!”⁴⁴ își zise, și aruncă cu toată puterea ulciorul între coarne. Când zgomotul cioburilor se stinse, nimic nu se-ntâmplase!

Buimac, se ridicase sprijinit în coate și după o clipă de derută, izbucni într-un râs nestăpânit. Speriase o vacă! Uitase că pe drumul îngust pe care rareori treceau căruțe, oamenii își lăsau vitele la păscut. Numai toamna, când începea culesul viilor și recoltatul legumelor, drumul era circulat.

Uite așa, din cauza unui gospodar care-și lăsase vaca la păscut, s-alesese cu o spaimă grozavă.

Într-o vară, când era prin clasa a treia primară, îl însoțise pe tata la prășit harbujii, fasolea și pătlăgelele roșii. Odihnindu-se, (recunoștea că tata îl menaja uneori), stând întins la umbră pe iarbă sub un stejar bătrân, văzu o pasăre colorată, pe o creangă, chiar în dreptul unei scorburii găunoase. Îl strigă pe tata care, probabil, cunoștea acea specie – pentru el, rară. Pupăză, sigură că n-o păștea nici o primejdie în ce-i privea pe oameni, se strecurase în scorbură nukului. Copilul, își dorea tare mult să se joace cu ea. Tata se apropie de cail cu care venise, smulse un fir de păr din coada unuia, făcu un laț pe care-l puse la gura scorburii, după care-și văzu de treabă, nu înainte de a-i spune lui Ioan să-l cheme dacă s-o prinde pasărea. Tare bucuros de ce avea să urmeze, foarte atent, supraveghe atent scorbură, până adormi. Într-un târziu tata-l trezi să-i dea pupăza speriată.

Mai târziu, acasă le arătase și surorilor jucăria lui nouă, numai că pe-nserat, cea mai mare dintre ele, Teodora, i-a luat pupăza, a pus-o în poalele fustei, a dezlegat-o întrebând:

- Da' poate zbura?

Spre necazul băiatului, îi dăduse drumul. A doua zi o revăzu la scorbură nukului, undeva, mai sus de capul lui. Se cățăără pe tulpină, sprijinindu-se cu picioarele încolăcite în jurul ei. Îl ajuta la urcat și scoarța crăpată a copacului. Cuprinsese, cât putuse ajunge cu mâna stângă tulpina, iar dreapta și-o introdusese în scorbură. Pupăza nu s-a zbatut, s-a putut juca cu ea, dar fiindu-i

milă de spaima pe care i-o ghicea, îi dădu drumul. Repetă joaca asta de câteva ori, până-ntr-o zi.

Erau coapte cireșele și plouase puțin. Ca de obicei, era singurul paznic al grădinii. Voind să ia din nou pupăza, se cățăra pe tulpina groasă. Când reuși să prindă pasărea, picioarele îi alunecară pe trunchiul umed, corpul rămânându-i atârnat de mâna prinsă în scorbură.

Se înfioră, amintindu-și pocnetul pe care-l auzise atunci dinspre cot.

Cu greu își trăsese mâna rămasă strâmbă, într-o poziție nefirească. Nu-și amintea cum suportase atunci durerea, știa doar că, paradoxal, teama de a nu fi pedepsit de părinți pentru poznă, fusese mai mare decât durerea. “*Ce mă fac, cum să-i zic tatii ce-am pățit?*” se-ntreba, strângându-și la piept mâna îndurerată.

Pe-nserat merse cu unchiul - fratele mamei - fost ofițer în armata rusă, la nașul său de botez, Vasile a’ lui Tofan, la care întâmplător mai era un gospodar, felcer în sat. Acela-l privise lung:

- Băiete, de data asta eu ți-s nașul, da’ să nu ți-l faci de răs pe ăsta adevărat!

Îl privi pe Vasile a’ lui Tofan:

- Dacă mă vindec nașule, o să-ți păzesc și matale grădina. Durerea-l făcu să închidă ochii; gospodarul musafir îl prinse bine-n brațe, după care el simți un zvâcnet ascuțit în tot corpul. Nașu-i trăsese mâna, făcând ce trebuia pentru a-i pune oasele la loc dar, pare-se nu reușise. Cuprins de groază din cauza durerii, trupul i se chircise involuntar, țipând cât putea de tare. Nașul, exasperat de strigățile ascuțite, îl apostrofă:

- Dacă-i așa, n-ai decât să rămâi cu mâna strâmbă. Prefăcându-se grozav de supărat, se-ntoarse spre mama care-și ștergea pe furiș lacrimile:

- Ia-ți-l acasă Evdochio, să nu-l mai văd!

El plângea din cauza durerii, dar mai mult de perspectiva de a se ști mereu cu mâna strâmbă. Printre sughituri, reuși să îngăime:

- Nașule, promit să suport totul în liniște, numai nu mă lăsa așa! Nici să mă îmbrac singur, n-aș reuși c-o mână!

Din nou îl luă gospodarul în brațe, nașul îi trase mâna, el strângea din dinți. Se încuraja: „*Mă chinui acum, dar mâine, dacă mâna îmi va fi ca înainte, poate-o să râd de frica de acum.*”

Așa se-ncuraja la fiecare necaz: „*Ce-i rău, din păcate ca și ce-i bun, va trece odată și-o dată.*” Cugetarea asta avea să-l însoțească toată viața, dovedindu-se adevărată și ajutându-l la greu, când fusese nevoit să se descurce singur.

Mama-l mângâia, încercând să-i ostoiască plânsul și... minune! Văzuse stele verzi, aproape că-și tocise dinții strângând maxilarele, însă meritase, mâna era ca înainte!

- Va trebui să-ți porți mâna legată c-o ață de gât o vreme, până se va vindeca încheietura. Dar, o sfătui nașul pe mamă, poate ar fi mai bine să mergem la Piasa. Femeia se lovi ușor cu palma peste frunte. Cum de uitase, crâșmărița era meșteră la oase, tot satul o știa, iar ea întristată de durerea băiatului își pierduse capul.

Ajunseră toți trei la crâșma evreicii.

Acolo, lume multă, fiindcă după încă o zi grea de muncă, pentru o jumătate de oră, poate chiar pentru o oră întregă (mai mult nu-și puteau permite, îi aștepta mulsul vitelor și pregătirile pentru înnoptat), oamenii se întâlneau să vorbească despre orice, cu un pahar de vin în față. Unul, le povestea străinilor aflați în trecere pe acolo:

- La hramul bisericii noastre, la Sfântul Arhanghel Mihail, în fiecare gospodărie noi obișnuim să gătim mâncăruri multe și să pregătim băuturi, fiindcă petrecem și-n zilele următoare, cu prietenii și cunoștințele din satele din preajmă, care vin neinvitați, c-așa-i la noi. Anul trecut *sosi în musafirie* la mine, unu' - Costică a' lui Ciuntu - cu căruța cu cai. Mi-a povestit de una, de alta, l-am omenit cu ce aveam prin casă, și pe-nserat și-a înhămat caii. L-am povățuit: “*Stai omule, cum să pleci acuma, doar n-au intrat zilele în sac, odihnește-te în odaia mare din față și dimineață, odihnit, o vei lua din loc.*” El, nu și nu, că vrea să ajungă acasă mai repede.

Obosit, nițel băut, cred c-a adormit în căruță. După o vreme, caii nemaisimțind hățurile întinse, se opriră să pască pe un tăpșan cu iarba deasă. Păscând, stăteau firesc, cu capetele aplecate, iar opritorile de pe gât alunecară până căzură. Când musafirul meu se trezi, neștiind de opritori, dar supărat de oprirea cailor, i-o fi lovit cu biciul. Caii odihniți au luat-o la fugă spre malul văii cu stâncile prăpăstioase, omul trase hățurile, sperând să-i oprească. N-a reușit. Caii mergând mereu la vale, căruța îi lovea peste picioarele din spate, întărâtându-i și mai rău.

A doua zi oamenii din sat găsiră, împrăștiate prin iarbă, bucăți din corpul musafirului meu, din corpurile cailor și din căruță, toate sfărâmate de stânci. De atunci eu nu mai beau vin, vezi că sunt singurul din crâșmă care beau apă gazoasă.

- Uite-o pe Piasa!

O femeie voinică, cu părul prins sub baticul galben, având șorțul pătat, zâmbitoare și sprintenă în ciuda staturii care-o făcea să pară greoaie, se strecura printre mese, neașteptat de iute, de la un client la altul.

Nașul, atât cât se pricepuse, îl ajutase pe băiat. Piasa, voind să simtă dacă oasele se așezaseră cum trebuia, îi pipăi cotul, îi îndoi mâna, foarte atentă. La o mișcare involuntară mai bruscă, iar se deplasară oasele!

Multă vreme după aceea, băiatul avea să-și aducă aminte cum suportase iar tot supliciul, de la început. Umblase cu mâna legată de gât, cam o lună. Se chinuise mult, nemaiputându-se juca cu cei de vârsta lui, simțindu-se oarecum exclus din toate cercurile de prieteni și cunoștințe. Mâna umflată nu-i era de nici un ajutor. Neexistând nici un doctor în sat, mama îl duse la Rezina. Își amintea că, mergând pe jos împreună cu ea, găsisse o cutie de chibrituri și-un creion, care-l bucuraseră tare mult. N-avea să uite niciodată că mama, văzându-l cu creionul în mână, necăjită îl mângâiasse pe cap zicându-i cu tristețe în glas:

- Dragul mamei, cine știe dacă vei mai putea scrie vreodată cu mâna asta!

La Rezina, medicul, un evreu de treabă, după ce-l examinează, îi recomandă să nu mai țină mâna legată, s-o solicite cât mai mult, prin mișcări repetate. Cu o rețetă pentru un unguent, se încheie povestea cu mâna.

Pe drumul plin de praf, umbra i se proiecta ciudat din cauza borurilor late ale pălăriei. Visase de multe ori întoarcerea acasă. Se închipuise îmbrăcat orășenește ca acum, cu pălărie, doar devenise *cineva* asemeni fostului său dascăl, fiind salutat de toți, fiindcă acum era și el *domn*.

Mai toți consătenii lui aveau cai și, în timpul iernii când nu aveau prea mult de lucru la câmp sau în grădină, făceau căraușie până la Prut, adunând de prin sate sumane pe care le băteau în pive, după care le aduceau înapoi gospodarilor.

Din față, stârnind colbul drumului uscat, apăru o căruță. Era bădia Niculae, vecinul de peste drum. Văzându-l, uită toate gândurile despre apariția lui triumfală, în postura de învățător în sat. Își aminti: cu ani în urmă, după ce sărea gardul în grădina vecinului, asemeni celorlalți copii, se-nfrupta din perele, întotdeauna, mai bune decât cele de acasă. Deodată încântat de revederea unui chip familiar, deși îmbătrânit, cu ochii parcă mai adânciți în orbite, cu obrajii mai supti și părul cărunt, cu duioșie și respect față de vârsta înaintată a căruțașului, involuntar îl salută ca atunci când era mic:

- Săru' mâna, nene Niculae! Săru' mâna!

- Trăiți!

- Ei... Bună ziua! Nu mă mai cunoști, eu sunt Ionică a' lui Gheorghe!

- Cum?! Nu cred, băiatul lui este plecat... Tu ești, Ioane? Chiar tu? Te-ai făcut domn... da' să știi, noi tot cu necazurile noastre. Oile nu-ș ce au, da-s cam betege... Dădu bice cailor.

- Vezi că tat-tu nu-i acasă.

Tânărul învățător se-ntoarse-n loc, urmărind cu privirea căruța hodorogită, plină cu cânepă. Tresări. Dar mama, mama o să-l recunoască? Se liniști pe loc. Cum să nu, o mamă nu-și uită niciodată copilul.

Ea cum o mai fi? Sănătoasă, sau spetită de muncile grele, fără ajutorul lui în gospodărie? Răsuflă ușurat, doar îi rămăseseră surorile acasă și, era convins, o femeie este mai de folos decât un

bărbat. Înțelesese asta în timpul absenței, din cauza prizonieratului, a tatălui său, revenit acasă pe când el avea opt ani.

Se apropie de biserica mare cu hramul la Sf. Mihail și Gavril, care-și arăta, printre copacii deși turlele acoperite de curând cu tablă vopsită-n verde. În spate era cimitirul în care-și dormeau somnul veșnic înaintașii lui, *Dumnezeu să-i odihnească în pace*. De câte ori nu se gândise la dânșii, când hălăduise prin Iașul devenit orașul lui, mai ales când trecea pe lângă Mitropolie și Trei Ierarhi!

În centrul satului, deoparte și de cealaltă a drumului pavat cu piatră de râu, casele negustorilor evreii, oameni de treabă care dădeau pe datorie, erau văruite în alb, cu aceiași clopoței deasupra ușii.

Ritmul bătăilor inimii i se accelerează fără voie. Se apropie de ulița care ducea la casa părintească. Salcâmi și stejarii cu frunze dese, gardurile, unele din piatră, scânduri sau nuiele împletite (ale celor mai sărmani), de mirare, erau la fel ca înainte, numai că parcă mai mici.

Firesc, primele lui amintiri erau legate de casa părintească. De fapt, în ogradă erau două clădiri. Într-una locuia el cu mama, cu fratele și surorile mai mari, Mărioara și Tudora, tata fiind prizonier într-un lagăr german. În cealaltă casă, în care fuseseră încartiruiți niște soldați ruși se ducea adeseori, fiindcă ei îi dădeau zahăr și-l aruncau în sus, spre marea lui satisfacție.

Rușii se purtau frumos, chiar când făcea pozne păguboase.

Avea vreo trei-patru ani când, desculț fiind, își oprise fuga exact în covata în care-și plămădiseră aluatul pentru pâine. Răzbunarea a fost simbolică, unul dintre ei îl ridicase și-l lovise cu latul săbiei la fund, în glumă, să nu creadă cineva că nu-l pedepsiseră.

Se-ntreba dacă mai erau copacii din livadă. Da, se zăreau pe deasupra casei coroanele celor doi meri care rodeau pe rând, unul

într-un an, celălalt în următorul. Făceau mere acrișoare, cu coaja groasă. În acea livadă, care era în dreapta casei și mai în spate, erau pruni și zarzări, printre care se aranjau straturi pentru ceapă și pătrunjel. Locului, cei ai casei îi ziceau „arie” fiindcă acolo se aduceau cartofii, porumbul cu tot cu *hlujdani* pentru curățat și, răsărita (floarea soarelui) care trebuia bătută.

Se apropie de poarta mare, pentru căruțe, făcută din scânduri lungi, bătute-n cuie. Privind locurile familiare odată, căruța veche uitată în curte de ani de zile, casa, surâse.

Peste gard, era fântâna. Se revăzu cu ani în urmă, aplecat peste ghizdul fântânii din piatră, cu cumpăna lungă, la capătul căreia atârna ciutura grea din lemn, cu doagele năpădite de mușchi verde, fie vară fie iarnă. Se oglindea în apa clară, tulburată de picăturile prelinse de pe ciatură, care desenau cercuri concentrice. Odată strigase privind în jos, adâncul întunecat imitându-l. Era tare încântat de ecou, credea că nimeni nu mai știa ce fenomene ciudate se produceau acolo, în întuneric. Gândea că-i va uimi pe toți cu descoperirea lui. Ridicându-se de deasupra fântânii, tresări deodată atent. Apăruse pe drum o fetiță de vreo unsprezece ani, cu o băsmăluță colorată. Purta o fustă lungă, creață și o bluză scurtă de stambă, cu mâneci largi. Era una dintre puținele colege de la școală, a cărei prezență o remarcase, după ce aflase despre tatăl ei, că fusese moșier. Fostul boier încă mai purta, ca semn al averilor de altă dată, o manta din doc și o șapcă albă. Tipic pentru acea categorie de oameni. Soția lui purta, când ieșea prin sat, o fustiță cadrilată din pânză de casă, o cămașă de in brodată cu cruciulițe albe și negre. Își înfîgea un pieptene din metal în păr și era încălțată în ghete strâmte, din piele de capră. Poate și situația acelei familii scăpătate, care-i arătase că *nimic nu se dovedea veșnic: nici bogăția, nici tinerețea, nici frumusețea*, îl hotărâse să *învețe*, singura modalitate de a-și asigura un trai bun.

Prin clasa a cincea primară, odată revenit de la școală, se hotărâse să *scrie* la Rezina (reședința de plasă) și la Orhei (reședința județului), să întrebe ce-ar trebui să facă pentru a putea *învăța mai departe*.

Cu mintea de acum, se întreba cui ar fi trebuit să expedieze scrisoarea, și cum ar fi explicat ce voia de fapt...

Nu scrisese, dar își deschise odată sufletul în fața preotului satului, un om înțeleghător, adevărat păstor duhovnicesc. Hotărâtoare pentru viitorul lui, fuseseră și vorbele unui învățător mai bătrân, care nu mai putea preda. Îl vedea în fiecare dimineață pe terasa casei sale galbene, cu cerdac în stil brâncovenesc, îmbrăcat întotdeauna în costum național moldovenesc, așezat pe un scaun, mereu cu o carte în mână. Se obișnuise să-l salute, fără a-l cunoaște. I se păruse firesc așa, omul inspira încredere, avea o figură blândă și-l privea cu interes. Într-o zi îl observă la școală, vorbind cu învățătorul său rus, care cu respect pentru vârsta mai înaintată, îl informase că Ionică avea tragere de inimă pentru învățătură, era deștept, însă păcat de el dacă trebuia să rămână acolo, în sat. În altă zi îl văzuse la biserică, dar nu la slujbă ca toți creștinii, îl văzuse vorbind cu preotul.

Imediat după aceea, preotul îl chemă la dânsul.

- Cum îți place cartea, măi băiete? îl cercetase părintele, după ce-l invitase în odaia mare pentru oaspeți.

Băiatul era nedumerit și puțin speriat.

- Păi cum să-mi placă? Îmi place să citesc, lecțiile sunt tare ușoare și simt că aș putea face mai mult la școală, numai că...

- Nu știi cum, așa-i?

Era chiar în perioada în care se hotărâse să scrie la Rezina.

- Da.

La câteva zile după aceea, fu rândul tatălui său să fie chemat de preot. De față era și învățătorul. Ioan n-a știut niciodată ce-or fi discutat ei acolo, însă seara auzise dinspre bucătărie frânturi din dialogul părinților. Tata iritat, o întreba pe mama și se întreba și pe el însuși:

- Bine, să zicem că-l trimitem la Iași. Bine! Dar eu, cu cine-o să mă mai ajut la treburi? Grădina, cine-o s-o mai păzească ziua?

- Da' las-o-ncolo de grădină, măi Gheorghe, că nu ne-om îmbogăți noi de pe urma ei! Altceva mă frământă. Dacă pleacă la Iași, va avea nevoie de bani mulți. După ce se gândi o clipă, răsuflă greu: Da' n-om fi nici noi chiar așa calici!

- Nu Evdochio, însă eu mă gândesc la gospodăria noastră...

Mama îi pregăti o legătură din pânză de casă cu două rânduri de schimburi, mâncare și 150 de lei de cheltuială. Cu noaptea-n cap, într-o zi a lui septembrie 1928, însoțit de mama merse la gară, cumpără biletul de tren cu 350 lei (Mateuți - Iași). Îngrijorată în ultimul moment, gata să cedeze impulsurilor greu de controlat ale inimii, mama l-ar fi oprit acasă, însă dorința pentru binele lui se dovedi mai puternică. Îl dădu în grija unei femei care mergea tot acolo, îl sărută.

O văzuse privind lung, după aceea, după trenul care gema greu, luându-și avânt fără chef, parcă. El, privind pe geam casele, drumurile, pădurile și oamenii, constată că păreau *altfel* din goana trenului. Altfel, dar timpul trecea și, băiatul uită cu greu strângerea de inimă pe care-o simțise când lăsase în urmă gara mică, apoi trecând de satul vecin în care se ducea deseori. Doar când trenul se puse din nou în mișcare, realizează ce se întâmpla de fapt. Nu, nu putea coborî, locul lui nu mai avea să fie pe acolo niciodată, pornise pe un drum fără întoarcere.

Odată ajuns la Iași, privea lung peroanele lungi, forfota oamenilor grăbiți s-ajungă pe la casele lor, sau la cine-i aștepta. Numai el se simțea mai singur decât oricine. Derutat, speriat chiar, se așeză pe o bancă din fier forjat în fața gării, gândind intens, încercând să-și domolească bătăile grăbite ale inimii. "*Trebuie să merg la Școala Normală, trebuie să aflu cum ajung acolo ș-apoi, voi mai vedea!*" se încuraja, privind oamenii care treceau atât de nepăsători pe lângă el. *Cum, chiar nimeni nu vedea că el nu era decât un copil străin de acele locuri, și că nu știa ce să facă?! Cum, doar el trăia intens clipele acelea, importante pentru viitorul său?*

Într-un târziu, întrebă cum se ajunge la școală. Tânărul îl măsură din priviri din cap până-n picioare, îl privi lung și într-un

târziu îl sfătui să ia tramvaiul pe care scria Copou, ș-apoi să mai întrebe, că va avea pe cine. Oarecum lămurit, o luă pe jos, pe lângă linia tramvaiului. Merse pe strada îngustă din fața gării tot înainte, o luă la dreapta urcând o pantă abruptă, până-n dreptul unei clădiri cu adevărat frumoase, pe fațada căreia remarcă înscrisul cu litere aurii: „*Hotel Traian*”. Doi bărbați înalți, eleganți, discutau privind porumbeii care ciuguleau fărâmurile de pâine aruncate de copiii care-i fugăreau, iar și iar. Păsările nu păreau speriate și, parcă intrau în jocul lor fiindcă, deși alergate, nici gând să-și ia zborul. Se fereau, până când copiii renunțau, plictisiți.

Auzi:

- Hotelul ăsta select este o bijuterie a arhitecturii; știi de ce? Fiindcă structura lui de rezistență este realizată din metal, de către Effel, inginerul care a făcut turnul din oțel în capitala Franței. Știai?“ Celălalt bărbat nu știa, iar Ionică era mulțumit că aflase un fapt care - probabil - avea să-l ridice în ochii viitorilor colegi.

Fără voie, entuziasmat de frumusețea clădirilor care-i apăreau mereu în față, lăsase-n urmă linia tramvaiului, apropiindu-se de o clădire imensă, cu turnuri și geamuri multe, dinspre care se auzea un cântec de clopote, cunoscut lui de la școala de acasă, „Hora Unirii“. Încântarea produsă de vederea „Palatului Culturii” îi fu sporită apoi de imaginea „Teatrului Național” și-a multor altor clădiri. Însă, încet-încet, sentimentul de care era cuprins, lăsa pe nesimțite locul îngrijorării, odată cu lăsarea întunerului.

Unde avea să doarmă la noapte? Crezuse că se va culca la școală, doar pentru asta ajunsese acolo; mereu își închipuise că odată ajuns la Iași, toate se vor așeza în matca firească, numai că în realitate, Școala Normală era departe. Dezamăgit așa deodată, făcu calea întoarsă spre gară. Acolo, asemeni altor călători ocazionali, se așeză pe un scaun, unde adormi, toropit de oboseala drumului, de noianul de noutăți, de grija a ceea ce va fi a doua zi.

Dimineața, după ce mâncă din ce-i pregătise mama, urcă-n tramvaiul despre care știa că-l va duce la capătul călătoriei lui,

care era de fapt începutul unui destin, începutul unei vieți ghidate de principii și reguli noi, cu totul străine de ceea ce trăise până atunci.

Era emoționat de prezența în Iași și, puțin îngrijorat. Îl aștepta examenul de admitere la o instituție de prestigiu din capitala Moldovei, iar el venea dintr-o zonă tare vitregită. Era conștient de pregătirea lui școlară, precară față de a ieșenilor sau a celor din alte orașe, care nu aveau acasă altă grijă, decât învățatul. Dar, intrase în horă, trebuia să joace!

Odată coborât din tramvai, întrebă un băiat cam de vârsta lui, despre drumul spre Școala Normală Vasile Lupu.

- Păi eu, tot acolo merg, și tot pentru examen!

Se simțea mai bine, nu era singurul candidat neînsoțit, și băiatul acela nu-i părea mai grozav decât el.

Secretar al școlii era Jean Livescu, viitor rector al Universității Alexandru Ioan Cuza, care le citi la poartă un anunț:

- Candidații la concursul de admitere vor prezenta la secretariat cererea de înscriere, însoțită de actele ce vor fi lăsate secretarului. După achitarea taxei de una sută lei, se vor întoarce la gazde sau acasă, urmând ca a doua zi, pe 16 septembrie, să fie prezenți la școală la orele 7,30 cu cele necesare pentru scris.“

Ioan simțea că i se tăiau picioarele. Cum adică „a doua zi”? Ce va face până atunci? Păi, el crezuse că va da examenul și, gata.

Fără a ști cum își va petrece ziua, fără cineva apropiat care să-l sfătuiască, merse iar spre sala de așteptare a gării care, se pare, avea să-i fie domiciliul pentru un termen nedeterminat.

Urmând linia tramvaiului în sens invers, își aminti că după ce plătitese taxa de 100 de lei, îi mai rămăseseră încă 50.

De la gară, linia tramvaiului trecea prin Piața Unirii, se ridica spre nord-est spre strada I. C. Brătianu, care trecea prin fața Spitalului Sf. Spiridon, apoi prin dreptul Palatului Tufli spre Copou, până la Grădina Restaurant Vidrașcu, de unde se întorcea. Neștiind de scurtătura pe la Râpa Galbenă, merse pe linia tramvaiului.

În gangul dintre strada Lăpușneanu și str. I. C. Brătianu era un șantier în care *creștea* o policlinică. Un om așezat pe un scaun îl măsură din priviri și-l opri, îl lămurii după aceea pentru ce. După cizme, deduse că era basarabean, ca și dânsul. Auzindu-l, îi veni inima la loc. *Dacă departe de casă, printre necunoscuți, m-a găsit un conațional, înseamnă că lumea nu-i chiar așa mare, gândi.*

Omul, întâlnind un copil rătăcit *pe acolo*, îl iscodi voind să afle din ce zonă a Basarabiei se trăgea, cum de ajunsese în Iași, și evident, unde mergea. Odată lămurit, auzind că după ce plătise taxa de înscriere la examen, nu-i rămăseseră bani pentru o eventuală gazdă, deveni sincer îngândurat. Avea în față un băiat cuminte, și n-ar fi vrut să-l știe dormind în gară, sau mai rău, pe străzi. Îl invită să rămână la dânsul, fiindcă fiind maistru pe șantier, avea o cameră locuibilă în clădirea care tocmai se ridica. Practic, îi propuse să mănânce ce mai avea el în bagaj, urmând ca după aceea să termine, tot împreună, și rezervele lui. Întâlnirea cu maistrul îl făcu pe băiat să simtă altfel prezența sa în acel oraș mare și străin, devenit pe neașteptate, ospitalier.

La examen, mulțime de copii, majoritatea mai mici decât el. Toți aveau emoții, însă, măcar erau însoțiți de părinți. El, neavând cu cine împărți grijile, era calm. Liniștit, scrise câteva pagini, răspunse întrebărilor profesorilor din comisie și, plecă. Dacă l-ar fi întrebat cineva de-i fusese greu, rezultatele urmând a fi anunțate prin poștă până pe întâi octombrie, ar fi răspuns evaziv: *“Mai mult așa, decât așa...”*

Excluzând posibilitatea de a mai rămâne în Iași încă vreo două săptămâni până la afișarea rezultatelor, cum nu-i rămăseseră decât vreo 50 de lei, se hotărî să plece acasă pe jos. Era o hotărâre importantă, voia s-o pună în practică, însă nu fără a-i mulțumi maistrului care-l găzduise. Înțelese ajutorul dezinteresat pe care străinul i-l oferise.

Strecurându-se printre grămezi de moloz și cărămizi împrăștiate la tot pasul, trecu de niște schele metalice înalte. Lucrătorii cu tichii din hârtie de ziar, umpleau în căldări de tablă

mortarul. Privindu-i se miră: „*Ia uite-i, cu canciocul aruncă materialul pentru tencuială și, nu numai că nu se scurge, dar parcă se așează exact la locul lui. Am încercat o dată să repar treptele casei, însă amestecul meu de apă și ciment curgea în toate părțile. Mare lucru să fii meseriaș!*“

- Unde-i nea' Pascaru, maistrul?

- Da' ce treabă ai cu el?

Muncitorul spân, cu mustață groasă îl privea lung. Ia vezi înăuntru, în depozitul de materiale.

- Îl cunoști?

- Păi sigur că da, îmi este unchi.

Omul ridică din umeri și-și văzu de treabă după ce-i arătă, indiferent, direcția.

Când îl văzu, maistrul coborî de undeva de la etaj. Se șterse cu o cârpă, îi întinse mâna și-l întrebă:

- Cum a mers la examen? I-ai dat gata pe ieșeni? Hai, nu te bosumfla, c-am glumit. Nu, serios, cum a decurs examenul, când vei afla rezultatul?

- Știu și eu... Cât m-am priceput, cât știam de la școală, am scris. N-o fi dracu' așa de negru! Necazul e că rezultatele vor fi afișate peste două săptămâni, eu trebuie să plec acasă pe jos, fiindcă banii nu-mi ajung pentru tren.

Omul îl privi viclean-ironic, apoi după o clipă de gândire îl sfătui:

- Bine, *să zicem* c-o pornești pe linia de cale ferată, *să zicem* c-o să te descurci cu mâncarea, doar fructe vei găsi pe drum, pentru dormit sunt pădurile - te-am auzit că ți-s dragi de când erai mic - dar ce-o să faci de te-or opri jandarmii pentru acte? Ar trebui să mergi, mai întâi la școală, să-ți ceri certificatul de naștere sau măcar vreo adeverință, că așa ești fără identitate, nu?

- La școală cui să-i cer? Adică lasă, m-oi descurca eu.

După o clipă de gândire, adăugă:

- Da' știi că ai dreptate nene Pascarule!

- Bun. Noaptea asta dormi tot la mine, mâine dimineață mergi la „Vasile Lupu”. Odată lămurită plecarea, își schimbă

tonul: zi-mi, că n-am mai fost de multă vreme pe acasă, se mai face tutun în Basarabia noastră ?

Dimineața următoare economisi banii rămași urcând, tot pe jos, dealul Copoului, efectiv înfiorat la vederea zidurilor masive ale Universității. Privea copacii grădinii Copou, în care poposise cândva (știa de la învățătorul de acasă) Eminescu, apoi casele boierești de mâna întâi.

N-avea nici un zor și-și mișca încet picioarele deprinse cu mersul pe jos; însă nu pe piatră cubică, ci mai mult pe pământul gol sau pe iarbă. În dreptul Grădinii Expoziției, profită de desişul teilor bolțiți peste strada lată, își scoase cizmele, după ce se asigurase că nici un trecător nu-l vedea.

Apropiindu-se de școală, avu confirmarea vizuală a spuselor băiatului din tramvai, cu o zi înainte: terenul din fața școlii fusese defrișat cu 20 de ani în urmă iar aleea de vreo 150 de metri de la șosea până acolo, era mărginită de-o parte și de cealaltă de castani.

Curios, întrebă un trecător binevoitor pe care-l amuzaseră cizmele lui legate pe după gât:

- Cine lucrează atâta pământ, o fi tot al școlii, pentru ce-i nevoie de atâta teren?

- Păi școala are vie, livadă, asolament pentru cultura cerealelor, cartofilor și a tuturor legumelor pentru cantină.

- Și cine lucrează atâta pământ?

- Cum cine, viitorii învățători, elevii „vasilieni”.

Spusele omului îl făcură să privească altfel clădirea care ieri îl speriasse cu nouitatea ei, cu perspectiva dificultății subiectelor de examen. Acum vedea acolo un sistem dirijat de un spirit gospodăresc, cu construcții amplasate după un plan bine chibzuit: brutăria lângă bucătărie, baia și spălătoria erau lângă uzina care le deservea, florăria și serele erau la un loc, lângă un rest de pădure, iar infirmieria era lângă clădirea principală, ascunsă într-o plantație de brazi. Biserița, capela școlii, se iveau din dreapta intrării principale.

Cu o zi înainte fusese luat de valul celorlalți colegi spre clasa de examen, acum trebuia să se descurce singur. În cabina portarului îl luă în primire un băiat îmbrăcat în uniforma maro, cu petlițe aurii la guler, cu o banderolă roșie pe mâna stângă, pe care scria "Elev de serviciu".

- Bună ziua! Vreau să vorbesc cu domnul director.

- Nu zău! Chiar cu directorul? Ce dorești, de fapt? Elevul de serviciu se simțea o persoană foarte însemnată, și-l privea de sus. Noul venit o fi fost un novice, un elev nou sau, poate nici atât.

- Care-i problema ta?

Ioan derutat, explică cu glasul tremurat:

- Am participat ieri la examen și, pentru a mă întoarce acasă îmi sunt necesare actele, o adeverință, ceva să am pe drum.

Răspunsul fu pe un ton mai îngăduitor:

- Așa da, numai că domnul director nu-i în școală. Poate te ajută domnul subdirector. Hai să te conduc.

În curtea mare, de undeva dinspre-o clădire se auzea o chitară. Într-acolo merseră. Elevul de serviciu aruncă o privire pe fereastra deschisă, bătu în ușă o dată, apoi încă o dată. Sunetul strunelor se stinse, apoi în ușă apăru silueta înaltă a unui bărbat într-un costum elegant, cu cămașă albă și papion.

- Domnule subdirector, dânsul spune că...

- Lasă-l pe el, este destul de mare să se descurce singur. Despre ce-i vorba, băiete?

- Păi am dat ieri examen la școala dumneavoastră, n-am unde sta până se anunță rezultatele, și ca să pot merge acasă pe jos îmi trebuie actele - spuse el dintr-o suflare.

Bărbatul lăsă ghitara deoparte și-l invită în holul mare de la intrare. Voia să afle unde stătuse până atunci în Iași, cum se descurcase cu masa și de unde se trăgea. Auzind că din județul Orhei, îl privi lung și, mai în glumă mai în serios îi zise:

- Da... *Păi să știi, pe jos vei ajunge, numai bine pe la Crăciun!*

Simțindu-se dezamăgit, singur și deodată neajutorat într-o lume brusc străină, băiatul reacționează, neașteptat pentru

subdirector, dar firesc pentru vârsta și situația lui: izbucni într-un plâns de nestăpânit.

Subdirectorul Cortez, impresionat de lacrimile la care nu-și închipuia că se va ajunge, pe un ton deodată grav, încercă să-l liniștească:

- Stai, nu vezi c-am glumit? Cel mai bine ar fi, după părerea mea, să-l aștepți pe domnul director, să vedem ce va spune dumnealui.

Fu luat din nou în primire de către elevul de serviciu care-l conduse spre intrarea școlii. Înainte de a se așeza în hol, întrebă timid:

- Cum se numește domnul director, ce fel de om este?

Surprinzător, elevul devenise mai îngăduitor, dovedindu-se bine informat:

- Am auzit de la domnul subdirector că d-l. M.Gheorghe a ajuns în această funcție printr-un concurs de împrejurări, cel puțin ciudat. Nimic de spus, este un cadru didactic de excepție, a absolvit Liceul Național de aici din Iași, a fost student la Facultatea de Științe a Universității din Iași, iar în 1904 a susținut examenul de capacitate pentru geografie (principal) și cosmografie, secundar și ce-i mai important, a făcut studii de specialitate în Germania. Interesant este cum a fost numit aici ca director. Aveam un pedagog - unul înalt, cu o față de salahor, care dintr-un impuls de neexplicat, mai anul trecut s-a apucat cu de la sine putere, să-i tundă pe toți elevii din ultima clasă, chiar înaintea vacanței de iarnă. Urmarea, elevii au făcut un gest pe care nu știu cum să-l calific: l-au imobilizat pe pedagog și, la rândul lor l-au tuns în fața întregului internat.

- Cum așa... Dar pedagogul nu-i tot un fel de profesor?

Adevărul este că era puțin îngrijorat. Văzuse uniforma impresionantă a elevului, cu petlițe, și nu-și putea închipui un altul asemeni lui, în postura de frizer adhoc. Imaginea cea mai realistă a prototipului de elev trebuia să fie, după mintea lui, a unui băiat stând disciplinat în bancă, cu o carte sau un caiet în față sau în sala de meditații, făcându-și temele.

Un elev tunzând un pedagog, de neînchipuit!

- Ce legătura are domnul director Mitrea cu acest fapt?

- După incident Ministerul a intervenit, pentru că nici pedagogul nici elevii nu fuseseră pedepsiți, prin schimbarea directorului.

- Aha, deci atunci a fost numit d-l. Mitrea...

- Nu, atunci a fost numit un domn din Huși care, deși profesor de mare prestigiu, nu făcea parte din corpul didactic al școlii și n-a fost acceptat. În acest context, după multe tatonări, Ministerul s-a oprit asupra d-lui Mitrea, care era inspector general al învățământului primar și normal-primar.

Se apropiase subdirectorul care, după ce ascultase interesat un timp, interveni:

- A venit în școală în martie 1925 împreună cu delegatul Ministerului, numai că, pe scurt atmosfera nu-i era prielnică. După numire, știind situația din școală, îl concedie pe pedagog și-i elimină pe *elevii frizeri*. Apoi l-a numit secretar la bibliotecă pe Jean Livescu.

- Domnul care ne-a citit anunțul despre desfășurarea examenului de admitere!

- Exact! Dumnealui a făcut multe pentru școală. Fiindcă bântuia scarlatina, cu aprobarea Ministerului închise școala pentru dezinfecție, a vărut dormitoarele, a înlocuit toată vesela de la bucătărie.. Sufrageria, dacă ai reușit la examenul de admitere vei vedea, îți va produce o impresie bună, arată bine când este aranjată. Și o noutate, la masă noi servim elevilor și personalului intern, din produsele noastre. Avem cireșe, zmeură, pere, mere, struguri și uneori, în loc de ceai servim cafea cu lapte; avem și fermă mică. Ai văzut gardul metalic, de o parte și de cealaltă a aleii principale? Știi din ce-i făcut? Din rețelele elastice din sârmă ale vechilor paturi, care au fost înlocuite tot de domnul director Mitru. Tot el a construit căsuța portarului, în care l-ai găsit pe dumnealui.

Arată spre elevul de serviciu, interesat și el, multe fiind noutăți.

Ioan ascultase atent, însă pe măsură ce afla mai multe, cu atât hotărârea de a-i vorbi directorului scădea. Gândea: “Cum îi voi explica eu, ce vreau, unui om care a studiat în străinătate, care a fost *inspector general* - nu știa prea bine ce însemna această funcție care impunea prin sonoritate - eu, care am venit la școala asta mare singur?”. Nu avu când să-și răspundă fiindcă ușa mare din lemn se deschise energic, ivindu-se un om un om înalt, cu părul scurt, cu mustața neagră în furculiță, impunătoare. Toți se ridicară în picioare și-l însoțiră la cabinet.

Din nou povesti cum de ajunsese acolo de peste Prut, dar și despre hotărârea lui de a pleca pe jos spre casă. Directorul îl privi lung, întorcându-se apoi spre subdirector:

- Vezi, te rog, care-i situația băiatului dar, fii discret.

Înțelesese, va afla în curând dacă a reușit sau nu. Numai că după vreo zece minute când reveni, subdirectorul cu o față ca de gheață, de pe care nu se putea citi nimic, șopti ceva la ureche directorului.

Toate neliniștile de care nu fusese conștient până atunci, oboseala drumului dintr-un colț de țară până acolo, noutatea orașului apoi a școlii, examenul însuși, cunoștința cu atâția oameni noi, unii binevoitori alții nu, se concentraseră, eliberându-se după câteva clipe în care directorul Mitrea se apropie și-l privi în ochi zâmbindu-i discret.

- Te felicit, băiete! Ai reușit la școala noastră și fiind de-al nostru, de acum ai un regim special, vei fi bursier!

- Ce înseamnă asta? reuși să îngăime, bucuros cum nu-și amintea să mai fi fost vreodată în viața lui de 14 ani.

Omul nu mai părea distant și rece, nu mai era directorul, ci un om bun, asemeni bătrânilor înțelepți din satul lui din Basarabia.

Directorul simțea încântarea pe care-o trăia băiatul, ca un bun cunoscător al psihologiei infantile, și fără rezerve fu părtaș la satisfacția lui deplină, continuând cu calm:

- Asta înseamnă că vei locui în internat, vei mânca la cantina școlii, îți vei face lecțiile în sălile noastre de meditație și vei primi haine. Mă refer la uniformă, dacă bineînțeles, îți vei

menține bursa. Dar, cum vei fi învățător, deci educator ai altor copii, știind efortul pe care l-ai făcut pentru a reuși, nu cred să mă dezamăgești și nici pe părinții tăi. Urmărindu-i reacția, adăugă:

- În noul context, nu-i obligatoriu să mergi acasă, până la începerea cursurilor poți sta la Infirmerie. Acolo vei cunoaște alți elevi care preferă să rămână, fiindcă noi avem o livadă cu mere, și vie cu struguri care trebuie culeși. Dacă vrei totuși să te întorci, îți pot elibera o adeverință...

- Nu, nu! Și acasă avem vie, avem livadă. Numai că... numai că trebuie să le comunic alor mei reușita.

Scrise acasă. Își închipuia bucuria mamei la primirea scrisorii care-i anunța împlinirea viselor comune, fiindcă devenise elev al Școlii Normale din Iași, și-i bănuia încântarea firească cu care-și va împărtăși bucuria tuturor cunoștințelor și neamurilor. Ce satisfacție vor trăi învățătorul și preotul! Într-un fel, lor le datora reușita. Surorile, desigur vor fi încântate iar tata, tata... va fi și el bucuros.

Primi un pat, cu toate cele necesare traiului acolo. Având un nou domiciliu, merse-n recunoaștere prin clădirea mare a școlii, apoi prin curte și grădină, seara căzând istovit într-un somn profund.

La infirmerie stătea mai mult noaptea, fiindcă munca la culesul merelor, la cositul și strânsul strugurilor brumați din vie, îl acapară. Trăia într-o stare de beatitudine continuă, încercând să-și închipuie viitorul apropiat de elev și, mai îndepărtat, de învățător. Îndrăzni să meargă cu gândul mai departe: odată și odată, unde se va stabili, se va căsători, va avea vreodată copii? Oare viitoarea soție pe unde-o fi, cine i-or fi fiind părinții?

Dar până atunci trebuia să mai treacă multă vreme.

După începerea școlii, primi un pat în dormitorul celor de clasa a - I - a. Nu întâmpină greutatea la asimilarea noțiunilor și a cunoștințelor noi, însă mereu la “Limba română” nu se simțea în largul lui, probabil din cauză că ultimului său învățător rus din Mateuți, nu i se putea cere prea mult la acest capitol.

Când timpul era urât - ploua fiind septembrie - citea cărți de la bibliotecă. Clasicii francezi, ruși, marile romane ale secolului XIX și contemporane nu mai erau doar simple titluri, îi erau cunoscute, fiindcă-i plăcea să evadeze din realitate în acea lume mirifică a cărților. Simțea că pentru a face față noii posturi trebuia să se autoinstruiască, să citească, să știe cât mai multe despre Iașul care avea să devină *orașul lui*, pentru multă vreme.

Urmare a scrisorii trimise acasă în prima zi de școală, pe neașteptate tatăl său, îngândurat și plin de griji ca mai întotdeauna, îl vizită. Numai că acolo, într-un loc în care nu era în largul lui, băiatul îl simțea nesigur pe el, stânjenit, marcat de imensitatea clădirii în care fiul său își câștigase un loc, *fără nici un ajutor din partea lui*. Îi înmână lucrurile pe care mama le considerase indispensabile unui elev intern: schimburi curate, cearșafuri, șervete, ciorapi și mâncare.

Auzind de bursă, bărbatul oftă ușurat. Încercă totuși, de mai multe, ori să-i spună ceva. Neîndrăznind până la urmă, mohorât de sfiiciunea care-l încurca, plecă la gară, după ce văzu școala și ferma. Ioan îl însoțise, ghicind că tata îl voia întors la Mateuți, dar n-o putuse spune, fiindcă sclipirea din ochii lui, pe când îi arăta sălile de clasă, îi anulase înainte de a-l începe, discursul pregătit încă din tren.

În acea zi băiatul fu tulburat, nu era obișnuit cu tata în postura de om stânjenit, nesigur pe el. Și asta-l marcă, chiar dacă recunoștea, nu avea o mare afecțiune față dânsul, fapt explicabil fiindcă fiind prizonier la nemți o perioadă îndelungată, lipsise mult din copilăria lui. După întoarcere, suferise din cauza rănilor căpătate în timpul războiului, și psihic din cauza prizonieratului.

Cu gândul la tata, se-ntoarse în timp.

În vremurile bune, pe când era copil, într-o seară de iarnă târzie, întunericul își dovedise supremația asupra zilei, alungându-i pe gospodari în casă, tare devreme. El, fiind mezinul familiei, tata îi povestea.

Odată, pe înserat, împreună cu doi camarazi reușise să evadeze din lagăr.

Acum regreta că nu-l întrebase mai multe despre fuga din acel loc care probabil, era împrejmuit cu rotocoale de sârmă înghimpată, cu foisoare de pază în care soldați nemți rigizi și nemiloși, cu căști metalice pe cap, vegheau la oricare mișcare a prizonierilor. Încercase să-și închipuie barăcile în care erau ținuți, atitudinea învingătorilor față de deținuți, dar renunțase, amintindu-și doar ce-i spusese tata.

“După ce-am ieșit din împrejmuire, gardienii - nu știu cum de-or fi aflat de fuga noastră - au început o urmărire de care și acum, când îmi amintesc, mi se face pielea ca de găină. Era întuneric și, când ne-am îndepărtat la vreo două sute de metri eram îngrijorați, dacă ne vor căuta cu câinii lor sângheroși? Din fericire, dacă se poate spune așa în contextul dat, urmăritorii aveau doar baionete. Profitasem de întunericul și vegetația locului, ne-am oprit lângă un copac bătrân, ne-am lipit ținându-ne strâns de mâini, în jurul tulpinii groase, sperând să nu fim văzuți. Nemții ne-au înconjurat, noi, în desperare de cauză, am încercat să le opunem rezistență. Nu-i de mirare că eu am fost rănit de baioneta unuia. Urmarea, după spitalizare - rana a fost serioasă, și-ți închipui, - m-a așteptat iar detenția!”

Îl privea pe când urca în tren. Fără a fi bătrân la cei nici patruzeci de ani, îi stârnea niște sentimente greu de definit. Și-l închipuia în război în fața gloanțelor, poate înfricoșat dar îmbărbătat de comandanți și camarazi, înfrângându-și teama atacând sau ținând piept inamicilor, mânuind armele de foc și baioneta. Îi era tare greu să alăture acea imagine bărbatului care ducea acasă eșecul suferit în fața propriului copil.

Fusese sigur, când plecase de la Mateuți, că-l va readuce acasă, dar la Iași nici nu îndrăznise să pomenească despre intenția lui.

Primul an de școală trecu relativ repede.

Atenția la ore, după amiezele petrecute în sălile de meditații, lucrul intens în livadă, contactul cu alt gen de discipline de învățământ, severitatea profesorilor, îl acaparară total.

Carnetul de călătorie C. F. R. cu 50 % reducere, îi ușurase mult efortul bănesc pentru deplasări. Când, în vacanța mare se hotărî să ajungă acasă, merse la grădină s-o păzească după vechiul obicei, dar numai mama văzuse că lua cu el teancuri de cărți, împrumutate de la învățătorul și preotul bătrân. Amândoi îl considerau, auzise cu urechile ei, un prieten drag.

Fratele mai mare Anton fiind încorporat, tata îi amintea prea des că el rămăsese singurul sprijin pe care-l mai avea în gospodărie, că probabil va trebui să rămână acolo! Din cauza asta, Ioan nu dormea noaptea, se trezea la gândul că-n septembrie, când profesorii vor striga catalogul la litera Ș, altcineva va răspunde “absent“ o dată, de două, de trei ori... până va fi exmatriculat.

Dar, cu visurile lui, cu munca de altă natură față de cea de acasă, cum rămânea? La o adică, putea păzi grădina și după terminarea școlii... Nu? Păi nu, în nici un caz!

Cam fără voia lui tata, mama îi pregătise bagajele și-l conduse iar la gară. Simțise o bucurie imensă când trenul se puse în mișcare, dar și o strângere de inimă când îl zărise, în spatele mamei care-i făcea semne cu mâna, pe tata cu un chip împietrit, de pe care nu se putea citi nimic. Și el îi făcea semne *de drum bun*.

Revederea Iașului, orașul care-l adoptase, îl bucura. Știa bine drumul până-n Copou, forfota studenților prin fața Universității nu-l mai mira, iar clădirea mare a școlii părea proaspăt văruiată, anume pentru el. Copacii de pe marginea aleii,

cu frunzele stând să ruginească sub bruma toamnei, fremătau odihnitor.

Își lăsa bagajele pe pat și fugi în livadă. Nevăzut de nimeni, mângâie cu privirea crengile nucilor tineri. Se așeză sub *pomul lui*, copacul cu crengile torsionate la fel ca ale unui măr de acasă, sub care se refugia duminica c-o carte în mână, când era cald afară și soarele îl făcea să iasă din monotonia sălii de meditații.

În clasa a doua se simți atras mai mult de matematică și de fizică, datorită profesorului Vasile T., un dascăl înzestrat cu har, cum îl considera el. Avea să-i rămână în minte pentru totdeauna lecția despre „Propagarea căldurii prin metale”, pentru că în final, la fixarea cunoștințelor predate, profesorul întrebase:

- În viața de zi cu zi, aveți idee la ce v-ar putea fi de folos aceste noțiuni?

Imediat își aminti cum aprindea mama focul. Ridică mâna:

- Așa, datorită faptului că prin unele materiale căldura se propagă mai greu, sau deloc în timp scurt, vom ști să construim și să folosim instrumente sau obiecte casnice, de umblat în foc, cu mânere din lemn sau alte materiale rele conducătoare de căldură!

În acea zi, în catalogul clasei, în dreptul numelui său, la rubrica pentru fizică fu trecut primul lui 10 în Școala Normală Vasile Lupu din Iași, datorită căruia îl îndrăgise pe profesorul T. După aceea îl privea țintă în fiecare oră, pentru a nu-l dezamăgi, gândea el, dacă ar fi surprins cu privirea în altă parte.

Profesorul aflase că provenea din Basarabia, unde limba română avusese de suferit influențe de care nimeni nu mai putea fi acuzat acum, îl remarcase și-l urmărea în mod deosebit. Când le aduse tezele corectate, ținu să-l atenționeze:

- Măi băiete, măi Ioane sau Jane, cum aud că te strigă colegii, să știi că tu, pe cât de bine răspunzi la oral, pe atât de prost te exprimi în scris.

Simți că i se tăiau picioarele:

- Știți, învățătorul pe care l-am avut în clasele terminale la Mateuți, nu prea avea habar de limba română și l-am moștenit, se

pare. De altfel, unii colegi - nu din răutate, - sunt convins, doar ca să se amuze, intenționat mă-ntreabă același lucru de mai multe ori; le place accentul meu, peșemne...

- Te voi ajuta eu, dacă dorești cu adevărat, să te corectezi. La fiecare oră de fizică voi sublinia câte un pasaj din manual, îl vei copia atent într-un caiet. Te vei prezenta cu ce-ai scris la mine, te voi corecta și-ți voi atrage atenția asupra greșelilor.

În fiecare zi după aceea, după terminarea temelor, indiferent de oboseală, se retrăgea în sala de meditații să copie pasajele o dată, de două ori, până când considera că se apropiase cel mai mult de forma originală.

Așa își corectă în bună parte scrisul, însă recunoștea, la aspect tot urât rămase.

Prin clasa a treia tata îi scrise de câteva ori, cerându-i obsedant să revină acasă, fiindcă avea nevoie de ajutor în gospodărie.

Răspunse, numai că pentru el însuși:

- Trebuie să-i fie într-adevăr greu, dar cale de întoarcere, eu n-am. Să las totul baltă acum, cu trei ani înainte de absolvire? Nu, nu se poate!

Deja știa că erau mulți elevi care, din diverse motive, rămâneau permanent acolo. Înaintea vacanței de Crăciun se înscrise la elevul de serviciu pe lista internștilor pentru următorii ani. Își motiva decizia:

- Mama mă va înțelege cu siguranță, tata mă va ierta, pentru că în final va fi mândru de mine!

Toți cei de pe listă fură chemați la director, pentru analizarea fiecărui caz în parte. Era de înțeles, șederea îndelungată presupunea cheltuieli în plus, și implicarea permanentă a personalului școlii prin prezența, mereu activă, printre elevi. Pe el, directorul Titus H. îl opri în cabinet.

- Ce se întâmplă în familia ta, de ce nu vrei să mergi la ai tăi?

Îi povesti cum ajunsese acolo, că se simțea la școală ca la el acasă, iar tata îl voia înapoi în sat. Directorul îl privi lung, și-i destăinui cu o voce gravă:

- Nu voiam să-ți spun, dar după ce te-am ascultat, m-am convins că trebuie să știi. Tocmai a sosit o telegramă de la el, îmi cere actele și retragerea din școală, fiindcă-i bolnav, nu se poate descurca singur în gospodărie.

Băiatul înlemnise de spaimă.

- Și-i veți da ascultare? Să știți, mie îmi place ce fac aici, așa zice că mă și descurc. Vă rog să înțelegeți, nu plec după atâția ani de școală, doar să lucrez pământul sau să păzesc vacile. Sincer, cred că pot mai mult.

Titus H. era un om cu adevărat luminat: din studenție arătase interes pentru istorie și filologie, colaborase la „Viața Românească”, scrisese nuvele și povestiri care atrăseseră atenția lui Garabet Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, George Topârceanu. Ca și Dimitrie Cantemir, vorbea la perfecție 11 limbi. În școală, deși înfruntase mari greutăți materiale, făcuse eforturi pentru educarea și instruirea tuturor elevilor, procurând cărți și reviste pentru bibliotecă, organizase excursii, expoziții și audiții muzicale. Era harnic, modest, cu inima bună, și de aceea nu putea opri conștient cariera unui tânăr care și-o dorea din toată inima.

După o clipă de gândire, răspunse:

- Bine, rămâi aici pe timpul vacanței și dacă va sosi tatăl tău, voi vorbi eu cu el.

N-avea să afle decât după mulți ani, că la vreo săptămână după aceea, părintele său sosise la Iași, să-i retragă personal actele. Elevul de serviciu, știind că toți elevii claselor inferioare erau plecați în drumeție la prima casă memorială din România, organizată ca muzeu - Bojdeuca lui Creangă din Țicău -, îl conduse la cabinetul directorului.

Profesorul remarcă, de cum îl văzu pe bărbatul chel cu cizme în picioare, că avea în mână un geamantan gol, după cât de ușor îl purta. Aflându-i numele de la elevul de serviciu, deduse că era expeditorul telegramei de săptămâna trecută.

Îi strânse mâna după ce-l măsură cu privirea, îi arătă un scaun, apoi ieși din birou, nu pentru că ar fi avut vreo treabă ci pentru a-l lăsa să se obișnuiască cu acea încăpere, speculând influența pe care aveau s-o exercite tablourile cu fotografiile promoțiilor anterioare de absolvenți, fotografiile în care elevii lucrau la câmpul de experiențe sau în laboratoarele școlii. După vreo zece minute, timp considerat suficient ca cineva să-și schimbe măcar în parte părerea, reveni în birou, tăcut cu un catalog în mână. Se așeză la biroul lui masiv, din lemn sculptat. Fără a-și lăsa musafirul să vorbească, frunzări catalogul, oprindu-se la ultimele pagini. Ca pentru el, vorbi încet:

- A scăzut numărul candidaților pentru ocuparea locurilor în școala noastră, din cauza crizei economice. Pentru plata impozitelor, țărani îi vând grânele la prețuri de nimic. Puțini își mai pot trimite copiii să studieze în școlile din orașe și asta, cu mari sacrificii. Îl privea pe bărbat printre gene, ghicindu-i reacțiile. Mai demult, învățătorii și preoții erau primii care-și dădeau copiii la școlile normale, în ultima vreme însă cariera asta nu-i mai atrage, salarizarea fiind modestă. Dar la noi încă mai vin elevi buni, pentru că le putem asigura întreținerea completă, ca la liceele militare.

Musafirul nu-și găsea locul pe scaun, se foia într-una, voind să spună ceva. Trebui să aștepte.

- Eu m-am născut la țară, tatăl meu era învățător și m-a trimis la studii în Germania. M-a prins acolo începutul războiului, am fost internat într-un lagăr de prizonieri.

Bărbatul făcu ochii mari:

- M-am născut în același an. Câțiva ani mi i-am petrecut și eu într-un lagăr german!

Directorului îi sclipiră ochii. Se ridică de la birou și-și trase un scaun aproape de dânsul.

La vreo oră după aceea, directorul îi strângea mâna musafirului și-l conducea până la căsuța portarului, unde elevul de serviciu se întreba nedumerit:

- Omul acesta pleacă cu valiza tot goală, fără să-și fi văzut fiul! Curios.

Timpul trecea repede la școală. Sâmbăta după amiaza, uneori se plimba pe străzile bătrâne ale Iașului. Putea arăta oricui casele care păstrau memoria oamenilor de cultură, trecători sau adoptați de oraș, începând cu casa-castel situată aproape de școală, a lui Sadoveanu, fostă a lui Kogălniceanu. Aflase de existența acolo a unui beci adânc, amenajat fără economie, pentru păstrarea vinurilor vechi, care trecea chiar pe sub stradă. Mai jos de Universitate, știa de existența Casei Pogor, leagănul “Junimiștilor” iar ceva mai sus, primul învățător român, Gh. Asachi, își făcuse o casă mare. Topârceanu locuise în apropiere, într-o casuță care, probabil - gândea el - îl inspirase când scrisese “Balada chiriașului grăbit”.

Față de ceilalți colegi era mai retras, preferând să-și petreacă timpul cu gândurile lui, în bibliotecă sau în sala de lectură bine luminată, cu mobilier nou, făcut în atelierele școlii după modelul celui de la biblioteca Universității. Ca fapt divers, aflase că acel spațiu provenea din transformarea a două săli de clasă.

Odată, pe când căuta prin vrafurile de cărți un volum de Coșbuc, observase printre zecile de elevi o domnișoară, însoțită de directorul Titus H. Preocupată, frunzărea periodicele așezate pe colecții, după anii apariției.

El se cufundă în lectură fără a mai ști ce se întâmpla în jur, așezat la masa lungă din lemn lustruit, cu câte șase scaune de-o parte și de cealaltă.

După vreo două ore de lectură intensă, observă că atunci când ușa se deschidea, multe priviri din sală îl iscodeau pe noul venit. Citise destul, voia să lase cartea deoparte, însă privind în stânga, o revăzu pe domnișoară. În lumina care năvălea prin ferestrele mari, conturul capului ei părea aureolat.

Reluă cartea. O prezență feminină printre atâția băieți, în marea aceea de lumină îl mira și-l intriga, oarecum. Se-ntreba dacă o mai văzuse vreodată. Parcă da, însă nu era sigur. Își lăsă ochii pe carte dar, după câteva clipe iar privi pe geam. Fata era acolo și părea că-l privea, curioasă. Lăsă ochii în jos. Da, își amintea, o văzuse cu domnul director mai înainte! Cum de-o fi rămas singură printre atâția băieți? Greu de spus. Printre gene, cu capul ușor înclinat o privea din când în când, ca într-un joc în care părea să se fi prins și ea.

Era primăvară. La 17 ani, simțea imbolduri pe care nu și le putea explica.

Sub soarele deodată binevoitor, privea lung prin livadă crengile cu mugurii stând să explodeze. Văzând colțul firav al ierbii, tot sufletul îi fremăta de bucuria trezirii la viață a întregii firi. Ar fi vrut să le strige tuturor că, uite, a venit primăvara, e timpul să se schimbe ceva dar, n-avea cine să-l asculte. Poate toți colegii simțeau la fel, cum era și firesc, dar probabil, nici ei n-o puteau spune. O buburuză năucită de atâta lumină, abia trezită la viață, i se așeză pe mână. O ridică, suflă ușor asupra ei apoi o lăsă să zboare, luată de o rafală de vânt. Era frumoasă viața, iubea copacii, plantele și toate găzele primăverii!

Pe-nserat, când reveni spre dormitor după plimbarea zilnică prin livada școlii, pe aleea cu castani o zări din nou pe fata de la bibliotecă. Era frumoasă, într-adevăr frumoasă! Părul blond închis îi era strâns cu o panglică îngustă, avea ochi albaștri adânci, și vădea distincție în orice mișcare. Era, cu siguranță, cea mai frumoasă fată pe care-o văzuse vreodată. Până atunci, când ieșea prin oraș, era preocupat doar de arhitectura clădirilor care ascundeau după pereții groși cine știe ce destine, de biblioteci, de Grădina Copou. De altceva n-avusese timp.

Noaptea avu un vis ciudat. Se făcea că se întâlnise cu el însuși, undeva pe Copu, mai sus de Universitate. Trecea pe

cealaltă parte a străzii și se bucura ca la întâlnirea cu o cunoștință veche.

- *Ce mai faci, se-ntreba, intrigat de aerul său absent, de om distrat.*

- *Scriu, scriu...*

- *Cum se poate, doar ești pe stradă!*

- *Dacă întâlnirea noastră este posibilă, este firesc să mă crezi. Scriu.*

- *Bine, ce scrii?*

- *Nu contează ce scriu, contează cui îi scriu, sau despre cine scriu. Este vorba despre o fată frumoasă, cu ochii albaștri, cum rar poți vedea. Să zicem că suntem în bibliotecă. Acolo, într-o zi am văzut-o...*

- *Pe cine-ai văzut?*

- *O fată cu privirea deschisă spre cer, absentă la cei din jur, care prin grație, distincție și farmec, a devenit pentru restul zilei singura ființă spre care îmi îndreptam, pe furiș, ca să nu o sâcâi, privirile. Aș fi vrut să-i spun... multe...*

- *Stai, stai! Cine știe, poate că ea va citi rândurile astea vreodată și te va crede altfel de cum ești.*

- *Nu.*

- *Atunci de ce mai scrii? Știi că a trecut timpul epistolelor sentimentale.*

- *Ascultă, te rog. Scrisoarea... Scrisoarea este un cuvânt prăfuit care, complicat cu sentimente, semnifică fapte triste sau vesele, însă purtând, de la început, numele ăsta.*

- *Fii atent dacă vrei să traversezi, vine tramvaiul!*

- *Așa sunt după ce-am văzut-o pe ea. Merg pe coridoarele școlii, un coleg mă strigă, eu n-aud...*

- *Și pentru ce-mi spui toate astea?*

- *Nu ți le spun ție sau altcuiva, pur și simplu le spun. De fapt, acceptând că stăm de vorbă, cred că ți-ai asumat riscul de a auzi orice.*

- *În sala aceea de bibliotecă, după ce-am văzut-o, nimic nu mă mai interesa.*

- Chiar vrei să te cred?
- Da, pentru că indiferent ce crezi tu, lucrurile așa s-au petrecut.
- Și ea n-a fost deranjată de privirile tale insistente?
- Nu cred. Seara m-am hotărât să fac ceva, ca ea să afle că exist, și că nu sunt vinovat că ea este așa drăguță, datorându-i-se admirație. Dacă ai citit Donna Alba, îmi vei da dreptate.
- Dar ce voiai să faci, n-o cunoșteai, nu știai cum ajunsese acolo, în bibliotecă.
- Ei, în visele mele o cunoșteam bine, aveam impresia c-o mai văzusem când era mică, la fântâna de acasă...

Aici visul se întrerupea brusc, totul fiind învăluit de o culoare albastră, blândă, mângâietoare. Dimineța, înainte de-a se ridica din pat, cu ochii închiși încercă să rememoreze măcar fragmente din vis. Degeaba, vedea obsedant doar chipul domnișoarei din bibliotecă, a cărei prezență acolo rămânea în continuare un mister. Ziua se scurse obișnuit, cu ore dimineța, învățatul după-amiaza și o plimbare pe aleile mărginite de castani ale școlii.

Surpriza avea să vină în fața locuinței directorului.

Fata de ieri, culegea din praf foile răvășite de vânt ale unui ziar al vremii, "Timpul", necăjită de rafalele care le împrăștiase până departe. Fără a vedea cine era păgubașul din cauza întunericului, prinse foile zburătoare și se-ntoarse spre fată. Surpriza-l făcu să nu spună nimic, în prima clipă.

Doar când fata-i zâmbi și-i mulțumi, se-nclină și se prezentă.

- Mulțumesc din nou! Eu mă numesc Iustinica H. și sunt elevă în anul III la "Liceul Oltea Doamna". Fiind ieșeancă, locuiesc cu părinții.

Era fiica directorului!

- Nu știam cum de ai ajuns în biblioteca noastră!. Acum, că m-am lămurit, trebuie să-ți spun: sunt de departe, tocmai din Basarabia și voi trece în anul IV.

A fost începutul unei prietenii de bun augur pentru el. Pe parcursul vacanței de vară preferase să rămână la școală, lucrând în câmpul de experiențe, în livadă și vie, iar seara se plimba pe aleea cu tei întâlnind-o, uneori. Îi povesti aventurile de elev internist, și stârnindu-i curiozitatea pentru românii de dincolo de Prut, care-și păstrasera identitatea națională, în ciuda condițiilor istorice de care nimeni nu mai putea fi învinuit atunci. Ea asculta atentă. Fără a avea intenția de-a se lăuda, îi spuse în treacăt că promovase prima din clasă. Atunci îl străfulgeră un gând:

- Oare eu n-aș putea fi premiant?

Urmarea, în clasa a IV-a, a promovat al doilea, fiind după aceea mereu primul, cu excepția clasei a șaptea, când fu al patrulea. Ca o recunoaștere a conștiințiozității lui, fu numit șef al laboratorului de fizico-chimice (care între timp fusese înzestrat cu cântare, nivelă și cumpăna zidarului, sisteme de scripeți, cu telegraf), al câmpului de experiențe și al muzeului de științele naturii. Acolo zăbovea, în dorul plantelor sălbatice îndrăgite acasă. Erau acolo planșe cu diferite sisteme de altoire, cu semințe agricole pe categorii, cu plante medicinale și diferite construcții tematice în miniatură.

De laboratorul de biologie îl lega amintirea unui fapt, pe jumătate tragic, pe jumătate comic. În timpul unui cutremur, îl prinse vremea pe acolo în timp ce se ocupa de colecțiile de fluturi, care-i plăceau în mod deosebit. Era singur, se încuiase pe dinăuntru pentru a nu fi deranjat, când simți o zguduitură puternică. Vasele cu reptile mici în formol, planșele atârinate de stative și pe pereți se legănav, iar scheletul îi provocă o stare ciudată, de confuzie. Maxilarele mobile din cauza știfturilor și

arcurilor, clănțăneau sumbru. Spaima provocată de cutremur, cumulată cu agitația inexplicabilă a scheletului de lângă singura cale de ieșire - ușa, îl făcură să nimerească greu cu cheia broasca.

Povestea după aceea, răsând:

- Eram îngrijorat, deși niciodată nu mi-a fost frică de oase. Acasă se făceau *dezgropări* la șapte ani. Dacă se nimerea ca după slujbă să ajung la cimitir, fără să vreau vedeam schelete, și în afară de compasiune, nu simțeam nimic. Atunci însă, mi s-au tăiat picioarele.

Când intrase în Școala Normală, perioada de studiu era de șase ani. Când ajunse în clasa a V-a, se înființă clasa a VII-a, iar în timpul clasei a VII-a, zvonul că vor studia încă un an, se adeveri. În plus, dacă până atunci comisiile de examinare pentru obținerea diplomei de absolvent erau alcătuite din profesorii școlii, odată cu introducerea clasei a opta, examenul urma să se dea pe centre fixate de Minister, cu comisiile numite tot de Minister.

Din mai multe școli din țară, solidari, elevii claselor a VII-a au întocmit memorii către rege, solicitând ca și seria lor, să se bucure de drepturile de care beneficiaseră generațiile anterioare. La timp, un inspector general din Ministerul Învățământului reuși să împiedice orice intervenție a nemulțumiților.

În ultimul an de școală, de ziua lui, colegii îi făcură cadou o pălărie de fetru, asortată costumului de croială nemțească, pe care și-l cumpărase datorită economiilor pe care le putuse face, nefiind mofturos și mulțumindu-se cu ce primea de la cantina școlii. De altfel, un viitor învățător trebuia să impună în fața elevilor și prinținită, de aceea cheltuiala nu-i păruse inutilă.

Sfârșitul vieții de elev îl făcu să se gândească serios la viitor, fiindcă mulți învățători rămăseseră fără posturi. Întoarcerea acasă era exclusă, doar nu învățase timp de opt ani doar pentru a prăși sau a lucra la vie, de asta era conștient.

Examenul de capacitate pentru învățători din acea etapă a vieții, se finalizează cu situarea pe locul trei între cei 94 de absolvenți pe centru și, pe locul I pe școală. După ce ieși din sala de examinare, parcă plutea.

Pentru o clipă se revăzu la acasă Mateuți, pe când *voia să scrie* la Orhei. Își aminti intervenția pe lângă părinți a preotului bătrân și-a învățătorului, se revăzu sosind la Iași. N-avea cum uita primul 10 la fizică, ambiția de a se număra printre premianți. Directorul H., om de suflet, avea să-i rămână în minte ca o figură luminoasă pentru că-i deschisese ochii spre lume.

Realiză că toate deveniseră de domeniul trecutului, fuseseră doar primele pagini întoarse ale vieții lui, în care lăsase niște însemnări scrise cu majuscule. Personalitatea lui era adaptabilă condițiilor de moment, structura lui sufletească, sau chiar însăși viața îl instruiseră așa, de aceea colegii de școală îi fuseseră doar *colegi*, fără să fi legat cu vreo unul dintre ei o prietenie strânsă.

Izbânda o sărbători singur, colindând încântat Iașul, zidirea de suflet, care nu mai avea taine pentru el. Străzile bătrâne îi păreau mai largi, oamenii mai binevoitori, tramvaiele electrice mai puțin zgomotoase.

A doua zi, după ce colindă din nou Iașul pe jos, cumpără de la un negustor din strada Lăpușneanu, un geamantan mare.

II.

În curte, cineva trebuia în fața bucătăriei de vară, aproape de beci. Mama! Sub influența primului imbold, vru s-o strige, dar renunță.

Deschise încetișor poarta, însă o închise imediat. Un câine voinic, negru și stufos, spulberă surpriza pe care i-o pregătise mamei. Voia să se strecoare neauzit și, din spate, să-i acopere ochii cu palmele. Savurând surpriza, avea s-o întrebe:

- Ghici, cine-i? încântat apoi de bucuria revederii. Dar câinele se îneca lătrând furios, mușcând în gol.

- Cuțu-cuțu, fii cuminte! Eu sunt de-al casei urâtule! adevărat, tu nici nu existai când am plecat eu de aici.

Femeia se ridicase de deasupra covățelei în care spăla rufe, își șterse mâinile de șorțul din pânză de casă, privind spre poartă.

- Marș, mâncate-ar lupii! Nu-ți fie frică domnule, numai gura-i de el, că nu mușcă!

- Mamă, dar sunt eu, Ionică!

Femeia nu auzi. Legase câinele care se zbătea furios în lanț, lângă cușcă, și privind spre poartă se-ntreba: "*Ce-o fi vrând domnul ăsta, doar noi ne-am plătit toate dărilor și, a poștaș nu seamănă*". Încet s-apropie; omul nu plecase. *Pe cine căuta oare?*

- Mamă, nu mă mai cunoști? Sunt Ionică, mamă dragă!

Femeia-și duse mâna la gură, apoi la ochi ca atunci când soarele era prea puternic, privi peste poartă, o trase în lături și se ridică pe vârfuri, să-și îmbrățișeze băiatul. Avea obrajii ridați, umeziți de lacrimi. Îl sărută, găsindu-și greu cuvintele:

- Măi băiete, măi Ionică! Zăpăcită de surpriză bâiguia, încurcându-se și ducându-și mereu mâna la gură și la ochi. Cum de ne-ai lăsat?... Da, bine c-ai venit sănătos! Nu-ți este foame? Hai să-ți dau să mănânci ceva !

Își amintea: cu șapte ani înainte își ajutase băiatul, sfătuită de preot și de unul dintre învățătorii din sat, să ia drumul Iașului, la Școala Normală. Numai ea știa că-și reproșase, poate de sute de ori că-și încurajase copilul să plece singur în necunoscut, să facă ceea ce ei îi era străin și ascuns. Se întrebese mereu: *Ce avea să învețe la școală, avea să rețină tot ce scria în miile de pagini ale cărților din bibliotecă, cum avea să înțeleagă ce scria acolo?*

Dar băiatul reușise și acum îi creștea inima. Ea nu-și dorise niciodată să învețe, poate ca fratele ei, fost ofițer în armata rusă, dar băiatul izbândise cu adevărat! Cu ce sacrificii!

Numai că știa, băiatul ei se rupsesse definitiv de dânsa, de *ai ei*, de *ai lui*.

Parcă-l vedea imediat după ce-l născuse, mic cu pumnișorii strânși și ochii închiși, purtând semnul celor din neamul soțului ei: alunița de la baza nasului. Când soarta hotărâse ca bărbatul să-i plece la război, îl însoțise până la Odesa, purtându-și copilul mai mult în brațe, și acolo îl scăldase în mare.

Fusese un copil nici mai cuminte, nici mai poznaș decât alții, însă n-avea cum să uite că de multe ori îl surprinsese căzut pe gânduri, așezat pe prispă cu coatele pe genunchi și capul între palme. Îl întreba, sigură fiind că va avea timp în tot restul vieții să-și rezolve singur situațiile în care soarta-l va arunca:

- La ce te gândești Ionică?

- La nimic, mamă.

De fapt el nu știa cum să explice că nu înțelegea de ce zburau doar păsările, de ce era atât de frumos vara, de ce-i plăcea atât de mult pădurea, de ce joaca-l atrăgea ca și pe ceilalți copii.

Îi plăcuse să meargă la școală să-nvețe. În primele clase avusese ca învățătoare o domnișoară, proaspăt absolventă a Școlii Normale, datorită căreia învățase ușor. În clasele mai mari îi luase locul un învățător rus, preocupat mai mult de gospodărie și de *cele lumești*. Nu-i prea era gândul la a face școală serioasă, știa toată lumea.

Pe el îl striga “*Măi Ione!*“. Vorbea rusește cu preotul din sat. Țsta fusese un alt mister pentru el: de ce unii oameni din sat vorbeau rusește, deși trăiau în România și, de ce *Basarabia*, nu doar *Moldova* ș-atât?!

Se lămurise oarecum, abia la Școala Normală.

În anul 1812, când Napoleon începuse campania împotriva Rusiei, guvernul țarist încheiase la 28 mai pacea de la București, prin care îi revenea partea de est a Moldovei dintre Nistru și Prut, pe care-a anexat-o sub denumirea de Basarabia. Mai înainte, „Basarabia” se numea doar o mică parte din sudul Moldovei, la nord de Delta Dunării, între Nistru și Marea Neagră, cu cetățile Chilia și Cetatea Albă - ținutul Bugeacului. În mai 1812 Poarta Otomană smulgea Moldovei jumătate din teritoriul său, oferindu-l

Rusiei ca recompensă pentru acceptarea condițiilor de pace. După 1812, tranzacțiile între Poarta Otomană, Rusia țaristă și Imperiul Habsburgic, au continuat. Prin pacea de la Adrianopol din 14 septembrie 1829, încheiată în urma războiului ruso-turc, Rusia a anexat și Delta Dunării, cu Insula Șerpilor, frontiera fiind stabilită pe brațul Sfântu' Gheorghe. Această situație s-a menținut până în 1856 când, după războiul Chinei, prin tratatul de la Paris s-au restituit Principatului Moldovei atât Delta Dunării cât și cele trei județe din sudul Basarabiei: Ismail, Cahul, Bolgrad, însă prin tratatul de la Berlin, încheiat în urma războiului din 1877-1878, cele trei județe din sudul Basarabiei sunt din nou încorporate la Rusia, situație menținută până în anul 1918, când el avea doar patru ani. Prin același tratat Dobrogea, străvechi teritoriu românesc copleșit de turci în 1417, revenise la patria mamă.

III.

Învățase la școală despre Ion Creangă, că fusese poznaș în copilărie și-n tinerețe dar învățător de prima mână. Știa despre Mihai Eminescu, poetul firav la constituție dar viguros și delicat prin scrisul său, despre Coșbuc din care avea să rețină cu drag strofe multe.

Se gândea că acei oameni deveniseră nemuritori. Lumea vorbea mereu despre ei, cărțile lor se găseau în biblioteci așa că, dacă cineva ignora secvența de timp prezent, n-avea cum bănui că ei nu mai existau fizic. Avea să hotărască pentru toată viața: *atâta timp cât cineva nu este uitat, atâta timp cât lumea vorbește despre el, atâta vreme cât oamenii îl pomenesc, chiar dacă nu-i de față, el există*. Bunicii nu-i mai trăiau de multă vreme, însă și-i amintea; dar, pentru că nu-i văzuse când închiseseră ochii, pentru el erau ca plecați undeva, și-i aștepta să se reîntoarcă. *”Niște vieți omenești nu se reduc la simpla prezență, orice om dispare fizic de pe pământ, însă rămâne prin ce-a făcut“* - așa-i zicea preotul din sat. Auzindu-l, începuse să-și dorească să fie și el asemeni lui,

asemeni învățătorului din sat. Consătenii îl priveau cu respect, deși erau poate mai bogați ca el, pentru că reușise să facă ceea ce ei nici nu îndrăzniseră să spere, să-i învețe pe alții să citească și să scrie, umblase pe la școli și obținuse o diplomă care-i atesta calificarea.

Și asta avea să-l fascineze pe Ioan. Un impuls interior avea să-l facă să strângă mereu acte doveditoare ale împlinirilor lui.

Medita, după ce se culca, la poezia lui Eminescu, "La steaua". Lumina-i licărea, deși era stinsă de mii de ani, poate. La fel, urmele pe zăpadă rămâneau, chiar dacă săniuța abandonată în ultimul moment de un copil, se izbise sfărâmându-se de stânci. Părinții lui trăiau, deși cei care le dăduseră viață, bunicii, nu mai erau.

Avea vreo 13-14 ani când se-ntreba: "*Oare voi trece și eu vreodată în lumea umbrelor? Nu, nu se poate, trăiesc atât de intens, mă bucură atât de mult lumina soarelui, verdele copacilor și, de ce nu, mersul pe jos! Imposibil să nu mai simt asta vreodată! Nu!*" Asocia moartea cu boala, ori el nu fusese niciodată bolnav și, la 14 ani viața-i părea infinită. Dar, oare bunicii n-or fi gândit la fel când erau copii?!*"* Asta-l îngrijora uneori.

Un consătean murise prin somn. Se culcase seara, după ce dăduse mâncare și apă animalelor casei, după ce închisese poata păsărilor și se-nchinase, într-un târziu. Dimineața următoare, cineva, alarmat de vitele care mugeau în grajd, bătuse-n poartă, bătuse la ușa lui, degeaba. Câinele urla încontinuu și, asta-i dăduse fiori. L-au găsit mort în propriul pat.

Șederea în casa părinților, după ce colindase locurile familiare pe când fusese copil, discuțiile prelungite cu preotul, cu învățătorul rus, cu toți cunoscuții, nu o spunea, dar nu-i priiseră. Era obișnuit din școală să facă mereu ceva, și tata - lucru de mirare - parcă se sfiia să-i mai ceară ajutorul la treburile gospodăriei. Și din cauza asta simțea că nu-i mai era locul acolo.

IV.

Ca oricărui tânăr, ordinul de chemare în armată îi veni, într-un fel ca o ușurare. Îi intrase în sânge disciplina, obișnuința traiului în comun, chiar dacă nu-i plăcea, însă viața-l obișnuise să accepte ce i se oferea.

Într-o zi de octombrie 1936 fu încorporat la un regimentul din Chișinău, de unde ajunse la Școala Militară de Ofițeri de Rezervă din Bacău. Viața de *militar în formare* nu avu nimic palpitant, antrenamentele, instrucția, contactul cu ceea ce însemna tehnică și strategie militară, relevându-i o altă viziune asupra vieții. Dacă până atunci viața fusese un dar divin care trebuia păstrat, acum trebuia și apărut, dar în funcție de voința altcuiva. Era vorba de subordonare sau de *comandă*, pentru care se forma el.

În toamna anului următor a fost trimis pentru practică, din nou la regimentul din Chișinău. Trăia intens perioada cazonă, însă despre repetiția zilnică a unor acțiuni, monotonia vieții militare nu putea spune prea multe, deși era greu de crezut că mai mult de un an de zile putea fi redus la doar câteva vorbe. El așa povestea, după reîntoarcerea acasă. Totuși, câștigase ceva, cunoștea și Bacăul, al doilea oraș în care trăise mai mult.

Odată terminat stagiul militar, se stabili în Chișinău, reședința Regiunii Chișinău. Era tare nedumerit fiindcă deși existau mulți analfabeți, numeroși absolvenți ai școlilor normale erau ca și el, șomeri. Așteptau, în general, trei-patru ani până să fie numiți, cu titlu provizoriu de Ministerul Învățământului, pe undeva, pe la țară. Unii mai *norocoși*, erau numiți suplinitori în urma detașării, sau îmbolnăvirii titularilor. Cei mai mulți însă, așteptau.

Pe plan politic, unul dintre fruntașii Partidului Național Țărănesc odată numit prim ministru în timpul regelui Carol al II-lea, analizase situația din țară, oprindu-se la categoria de bază în

formarea oamenilor, a învățătorilor. Nefiind de acord cu situația lor de șomeri pentru o perioadă nedeterminată de timp, dispuse îmbunătățirea vechii legi a învățământului, stabilind ca numirea învățătorilor să se facă diferențiat, după media obținută la examenul de absolvire a școlii normale.

Ioan, într-o seară liniștită, stătea pe-o bancă rezemat de peretele casei, privind cufundat în gânduri cerul și puzderia de fărâmițe luminoase împrăștiate, cât vedeai cu ochii. Ținea între degete o țigară groasă, făcută din tutunul care se găsea din belșug pe acolo.

Cu fumatul cochetase în timpul serviciului militar; la școală, deși colegii își palmau pe ascuns țigările, nu reușise nimeni să-l *corupă*. Ca orice lucru interzis, tentația fusese mare, însă el își impusese, ca pe un exercițiu al voinței, să nu facă ceea ce făceau ceilalți, grozăvindu-se. Reușise, dar în timpul școlii de ofițeri, fără interdicții, chiar superiorii recomandând între două ore de instrucție tactică “o pauză pentru o țigară”, trăsesse câteva fumuri. La început, firesc se înecase, dar când era ger afară, fumul îl încălzea inducându-i o stare de calm. În ultima vreme, fără a face exces, își amintea de viciul deprins printre camarazi.

- Bună, Ioane!

Îl vizită un alt învățător tânăr, de a cărui prietenie se bucura.

- Bună seara. Mă bucur să te văd. Priveam cerul, încercam să număr stelele...

- Ai aflat de numirea lui Armand Călinescu în fruntea guvernului?

- Da. Am mai aflat că-i împotriva legionarilor, și că este criză politică. Dar nu știi ce-i mai important pentru tine și foștii tăi colegi. Învățătorii, absolvenți cu note mari la terminarea școlii, au prioritate la ocuparea posturilor vacante. Îți sugerez să mergi la București, la Minister.

La absolvirea școlii fusese primul, deci se ivise șansa pe care-o aștepta, posibilitatea obținerii unui loc de muncă. Cu primul tren plecă.

După întoarcerea din capitală, bucuros își făcu din nou bagajele. Fără a mai aștepta un an de zile, fu asigurat de repartizarea unei catedre în cel mai scurt timp. A doua zi primi adresa emisă de Ministerul Educației Naționale, Direcția Învățământului Primar și Normal, biroul A: *Domnule, în baza diplomei de capacitate ce-o posedăți, subsemnatul, în puterea art. 5 din Legea pentru modificarea unor dispozițiuni din Legea Învățământului Primar, vă numesc din ziua specificată pe verso, învățător cu titlu provizoriu la Școala Primară din comuna O, jud. Orhei. Jurământul cerut de lege îl veți depune înaintea domnului revizor școlar al județului unde ați fost numit.*

Ministru, T. S.

Primul contact cu școala în noua postură, cu elevii care-l priveau cu ochi mirați, fu o experiență remarcabilă. Era conștient că fusese înzestrat în școala normală, dar și de natură, cu tact pedagogic. Se ocupa de instrucția copiilor în condiții noi, punând mare bază pe principiul intuiției și pe orientarea practică. Profesând în mediu rural, putea ține lecțiile în curte, în livadă, pe islaz sau în pădurea apropiată. Se implică total pentru cunoașterea elevilor, purtând cu ei discuții libere în ore rezervate special pentru asta, încerca să-și apropie părinții, vizitându-i acasă.

Așa se scurse primul an de activitate profesională. Vacanța de vară o petrecu acasă, împreună cu ai lui.

N-avu când să se bucure de viața liniștită în școală.

Nori negri se abătuseră asupra Europei, iar în România criza economică atinsese nivelul cel mai înalt. Agresiunea statelor, la vremea aceea fasciste, Germania, Italia și Japonia asupra Abisiniei, Spaniei, Austriei, Cehoslovaciei culmină cu cucerirea, în septembrie 1939, a Poloniei de către Germania hitleristă.

Spectrul negru al războiului întuneca liniștea oamenilor pașnici, bătrâni sau tineri, bărbați sau femei, copii mici sau oameni mari.

Urmare a situației critice internaționale și interne, Ioan primi ordinul de încorporare la un regiment din Chișinău, oraș pe care deja-l cunoștea bine.

Acolo se găsea, când fu asasinat primul ministru Armand Călinescu. Ca o reacție firească împotriva asasinatului, apărură lângă Sobor cadavrele a patru legionari executați. Dinspre Polonia soseau puhoai de refugiați, unii pe jos cu copii plânși după dânșii, femei îngrijorate, bătrâni extenuați și bărbați, negri de supărare. Își încărcaseră minimul necesar în mașini - care le aveau - căruțe sau în baloturi voluminoase, la care n-ar fi renunțat pentru nimic în lume, fiindcă oricum, multe nu mai aveau de pierdut.

Fu avansat de la gradul de plutonier T. R. la cel de sublocotenent de rezervă.

În primăvara lui 1940 ajunse la Vaslui, la Școala de tunuri antitanc, iar în scurt timp i se credință comanda Companiei a 9-a, Divizionara Antitanc, formată din patru tunuri de 55 mm fără frâne de tragere, rămase din timpul primului război mondial. Prima recunoaștere oficială a pregătirii în domeniul militar, la început îl încântase producându-i o insomnie prelungită, la capătul căreia încântarea se stinsese, transformându-se într-o reală îngrijorare.

Va reuși să facă față, va reuși în caz de nevoie să protejeze viețile celor 80 de basarabeni, pe care-i avea în subordine? Va vedea oameni morți, răniți, el însuși va scăpa teafăr? Rațiunea îi impusese starea de liniște. Era bărbat în toată firea, fusese avansat, avea responsabilitatea atâtor oameni, cu siguranță va face față!

Sentimentul de încredere în sine îl ajută când primi întâia misiune din timpul celui de-al doilea război mondial: apărarea unei zone a râului Nistru. Pentru a o îndeplini, trebuia să îmbarce tunurile în tren, cu ajutorul cailor repartizați de la un regiment de infanterie. Pentru instrucțiuni, căută Comandamentul Grupării Tactice de Nord pentru apărarea râului Nistru.

Comandantul era un colonel, militar de carieră mic de statură, cu cizme din piele strânse pe picior, mustață subțire, chel și fără de astâmpăr. Cât discutaseră în biroul lui, nu stătu o clipă jos, se mișca tot timpul, parcă numărând cu pașii lungimea și lățimea încăperii.

- Îți voi da cai, să-ți transporteți tunurile și muniția până în spatele Grupării Tactice de Nord. Apropo', mon cher, știi să stai călare? Se-ntoarse brusc spre el și-l sfredeli cu privirea.

Nițel încurcat, fiindcă în copilărie călărise "*pe păr*", adică fără șea, gândea rapid: "M-a întrebat *dacă știi să stai călare*, nu *dacă știi să călăresc*. Este o diferență între una și cealaltă dar, cum să spun eu, ofițer și învățător pe deasupra, că nu?!"

- Sigur că da!

A doua zi, la ora 4 se prezentă la comandant conform înțelegerii, să meargă împreună în recunoaștere pentru instalarea pe poziții a tunurilor. Astfel se familiariza cu zona, în final urmând să găsească un loc bine camuflat, stabil și destul de dur. Căutările în lungul râului, printre posturile de pază deja amplasate din loc în loc, se prelungiră până la amiază. Se opriră la o popotă, apoi iar încălecară, continuând cercetările. Până pe înserat stabiliseră amplasamentele a două tunuri, urmând ca a doua zi, tot la ora 4 să-și reia căutările. Îl însoți pe comandant, fără a coborî de pe cal, până la sediul comandamentului.

Odată definitivată misiunea zilei, reveni la locul cantonamentului. Când descălecă, din cauza poziției în care stătuse o zi întreagă, constată zâmbind amar, că picioarele-i ajunseseră ca niște paranteze, din cauza prelungitei șederi în șea. Firesc, de multă vreme nu mai încălecase.

Cu vreo oră mai înainte își dorise din tot sufletul să se termine calvarul călăritului, îi era foame și visa la cina de la popotă, numai că odată coborât de pe cal, din cauza durerilor din șolduri, cauzate de statul în șea, nu-i mai trebui nici mâncare, nici nimic altceva. Se spală și se culcă imediat.

La recunoaștere de a doua zi, suportă mai ușor călăritul. Colonelul îl conduse într-un loc din care-i arătă, pe celălalt mal al

râului Nistru, o tufă. Verdele intens îl duse cu gândul la grădina copilăriei, la câmpul de experiențe de la Școala Normală. Numai că lângă tufă era o movilă, pe care o eventuală primă lovitură a celui de-al treilea tun trebuia s-o atingă, acolo fiind o cazemată.

Amplasamentele urmau să asigure în cel mai scurt timp focul concentrat, asupra cazematei, a cel puțin încă unui tun. Amplasarea celei de-a patra guri de foc fu simplă.

Pentru a putea face operativ armamentul greu, amenajă un depozit de muniție, într-o clădire părăsită, undeva mai în spate. Conform principiilor militare, ordonă soldaților ca-n timpul cât nu făceau instrucție, să sape amplasamentele pentru tunuri, și gropile individuale, pentru protecția lor.

Întâmplător, unul dintre soldații companiei, Vasile Tofan, era fiul nașului său, cel care-n copilărie îi *trăsese* mâna sărită din cot, pe când voia să prindă o pupăză. Față de ceilalți, părea mai dezghețat, făcuse trei clase la Școala de arte și meserii, dar n-o absolvise. Pe 26 iunie 1940, se prezentă în fața lui:

- Am auzit că-n Spania au plecat și români voluntari, să lupte împotriva fascismului. Nu știu prea bine ce înseamnă asta. Sunt tare speriat, că am văzut câțiva legionari împușcați în Chișinău. Știi ce spun oamenii din companie? Basarabia noastră este din nou cedată rușilor!

Ioan îl privi nedumerit, stupefiat:

- Imposibil, nu pot crede asta, noi am fost trimiși aici s-o apărăm... Nu, nu se poate! Uite - se-ntoarse spre râul Nistru -, se construiesc linii de fortificație, se zăresc de-aici, le-am văzut împreună cu comandantul în primele zile. În presă, fortificațiilor li se spune *Linia Carol al II-lea*.

- Privește! Soldatul îi arată niște lumini mișcătoare. Sunt betonierele românești, care pleacă de la fortificații. Am vorbit cu Costică, consătean cu noi, soldat la pichetul de grăniceri, și mi-a spus același lucru.

Ioan se-ntoarse brusc, cu inima strânsă. Fără o înștiințare oficială, era doar un zvon. Noaptea, îngrijorat, nu dormi aproape de loc. Parcă în vis îi vedea pe soldații ruși încartiruiți acasă la ei,

pe când avea vreo patru ani. Nu era logică cedarea, însă zvonurile erau iscate de adevărul dovedit, mai devreme sau mai târziu.

Dimineață, cu noaptea-n cap, merse spre centrul de comandă. Undeva, pe o cărare, întâlnește un agent care-l căuta să-i înmâneze sub semnătură, un ordin: *“În urma notelor ultimative trimise de guvernul U.R.S.S., la încercarea rușilor de a trece peste Nistru nu veți trage nici un foc. Veți fi gata ca, la ordin, să vă retrageți spre vest.”*

Se simțea de parcă-i dăduse cineva-n cap!

Inima-i bătea puternic. Sentimente confuze îl napădiră. Datoria de ostaș și de comandant primă, și-l determină să revină rapid în mijlocul subordonaților. În stare de război zvonurile circulând rapid, găsi neliniște, îngrijorare și teamă.

Când se lumina de zi, de la postul lui de comandă observă schimbarea: din locul arătat de colonel peste Nistru, movilița de lângă tufă dispăruse, în locul ei apăruse o țeavă lungă de tun.

Trebuia, obligatoriu, să se retragă de pe poziții.

Precipitat, merse iar la postul de comandă al Comandamentului Grupării Tactice de Nord, solicitând cai pentru transportul tunurilor și a muniției, pregătind eventuala retragere spre vest. Răspunsul primit îl dezarmă, prevestind parcă ceea ce avea să urmeze. Nu mai erau cai, iar cei care fuseseră, deja fuseseră utilizați la maximum. Stăruie, explicându-i colonelului că tunurile abandonate ar putea fi folosite mai târziu de adversari, împotriva lor; asta dacă rămâneau pe poziție.

- Domnule sublocotenent, îți înțeleg supărarea, dar nu ești singurul în situația asta! Știi că și nordul Bucovinei a intrat în componența statului sovietic? Caii pe care-i avem au fost folosiți toată noaptea, sunt obosiți.

A fost ultima întrevvedere cu colonelul dispărut după aceea suspect de rapid, însă conform ordinilor date de superiori.

Soldații de la Comandamentul Grupării Tactice de Nord erau pregătiți să plece, el se frământa așteptând... nu știa cât!

Caii sosiră târziu, abia pe-nserat reușind să ia tunurile de pe poziții. Mulțumit cât se putea, având în vedere contextul, ieși cu unitatea la șosea, atașându-se la o coloană lungă de ostași.

Trecu și prin satul Vadu' lui Vodă, aproape de malul Nistrului, unde locuia fratele său mai mare. Cum nu-l mai văzuse de multă vreme, profită de odihna celor din coloană și-l căută. Anton era agent veterinar, casa lui avea curtea la șosea. Bătu la poartă și așteptă. Într-un târziu, fratele apăru îmbrăcat în halat, încălțat în papuci, cu un felinar în mână. Îi ghici îngrijorarea, după glas tremurat. Firesc, era noapte și el deslușea silueta unui militar:

- Cine-i acolo, ce doriți?

- Sunt eu, Ioan. Se apropie și-i întinse mâna. Grele vremuri, nu? Vezi în ce condiții ne-a fost dat să ne-ntâlnim? Asta-i situația, suntem nevoiți să ne retragem.

Fratele-l îmbrățișă și se arată nedumerit:

- Nici nu știi cât mă bucură revederea ta. De câtă vreme nu ne-am mai văzut? Apoi, nedumerit: păi stai frate, unde să te retragi?

Atunci Ioan se așeză pe-o piatră mare, își prinse capul între mâini. Adevărat, nimeni nu-i spusese încotro trebuia să meargă, era doar obligat să se retragă, fără a-i împiedica pe inamici să înainteze. Trebuia să-și găsească urgent comandantul. Brusc, sentoarse spre fratele Anton:

- Hai, ce faci, rămâi aici sub ocupație sau mergi cu noi?

El se formase la Iași unde se regăsise ca om, devenise adult, făcea parte din armata regală română, nu se punea problema opțiunii. Își închipuia că fratele gândea la fel.

- Măi Ioane, știi că am copii mici, am nevastă și-o gospodărie, nu-mi las casa!

În alte condiții l-ar fi înțeles, însă atunci, în starea de neliniște, oboseală și surescitare provocată de precipitarea imprevizibilă a evenimentelor, reacționă neașteptat. Îi întoarse spatele și plecă fără a-și lua rămas bun. În câteva minute își găsi oamenii.

Simțea că înstrăinarea de ai lui, generată de trecerea timpului, era întărită dramatic de istorie.

Merseră în coloană o bucată bună de drum, orbește, urmându-i pe cei dinainte. Picioarele pășeau mașinal, oamenii abătuți, istoviți de neliniște și nesomn erau confuzi. Neașteptat, coloana se opri. Câțiva ostași se așezară pe marginea drumului, adormind pe loc.

Trebuia să afle încotro mergeau și cine-i conducea. Deodată, oprirea neașteptată-l intrigă. Încercând s-ajungă spre capul coloanei printre soldații români, unii șezând alții rămași pe șosea, la lumina unui chibrit scăpărat de cineva zări strălucind galonul auriu al mânecii uniformei unui ofițer, sublocotenent activ. Nici el nu știa motivul opririi.

I se alătură, ajungând împreună în capul coloanei, însă acolo, surpriză, nu era nici un ofițer. Oamenii mergeau în virtutea inerției, cum se și opriseră. Ghicindu-le nedumerirea, un sergent isteț (îi remarcă mâna stângă bandajată) le arătă pe un drum lateral, un grup de 5-6 tancuri rusești care tăiaseră coloana lor. Un ofițer coborâse dintr-un tanc, smulsese căștile de pe captetele unor soldați, le aruncase cât colo și se răstea spre români *să plece acasă!*

De-a lungul timpului avea să se convingă, asta era războiul, oamenii erau diferiți și, uneori situația de învingător induce comportamente justificabile doar în anumite condiții.

Coloana porni iar, însă caii lui se resimțeau după efortul neîntrerupt, de peste 24 de ore abia mai mergeau. Fu nevoit să-i oprească și să-i deshame la o pășune pentru odihnă și adăpat. Remarcă faptul că tot timpul, pe șosea treceau tancuri rusești. După vreo două ore, reînhamară caii, încercând fără șanse să ajungă din urmă coloana.

Constată necăjit că asta realitatea: împreună cu oamenii lui rămăseseră singura unitate românească pe acele meleaguri.

Pe drum, nu putu să nu observe că indiferent de conjunctură, apăreau tot felul de oameni. Cei obișnuți cu furtul în vreme de pace, se arătau când nu te așteptai și-n vreme de război,

chiar dacă ar fi trebuit să-i preocupe altceva, dacă-i considerai normali, evident. Nu se mira văzând că din magazinele sparte, oameni necunoscuți încărcău cereale. La război multe pot scăpa de sub control, avea să se convingă iar și iar.

La următoarea oprire, pentru a ușura deplasarea, strânse armele și foile de cort ale soldaților, le încărcă-n furgonul în care-și transporta lada lui de campanie. La fel procedă cu ranițele și mantalele soldaților. Se asigură personal de securitatea armelor însă, când s-o pornească iar la drum, îl opri băiatul nașului Tofan, împreună cu doi soldați:

- Noi unde mergem? Satele noastre, familiile, ne sunt aici!

Avea dreptate. Se gândea iar la dificultatea oricărei decizii pe care urma s-o ia. Din nou cântări situația. Spre deosebire de ei, care poate își făcuseră vre-un rost colo, el se instruiseră la Iași, fusese *educat românește*. Judecând la rece, de tata nu era apropiat, pe fratele Anton se supăraseră, și nu era căsătorit. *Se simțea român, trebuia să trăiască în România.*

Soldații îi așteptau cuvântul, nu comanda.

- Care vreți să mergeți în România, urmați-mă. Știu că toți sunteți basarabeni, care vreți, întoarceți-vă acasă!

Rămaseră cu el o bună parte dintre soldați. Nemaivând oameni suficienți, fu nevoit să deshame caii, și - dezastru - să abandoneze tunurile. Îl îngrozeau posibilele consecințe, dar n-avea de ales. Caii mai buni îi înhămă la furgon și, împreună cu oamenii rămași merse spre podul de peste Prut. Trecând pe lângă satele de baștină, câțiva soldați, în ciuda așteptărilor și-a celor declarate mai înainte, dispărură cu cai cu tot.

La intrarea în târgușorul Hâncești, un cerșetor pungaș după înfățișare, obraznic și inoportun i se postă în față, obligându-l să oprească:

- Domnu' ofițer, n-aveți ceva de vânzare? La schimb, vă pot oferi țigări.

El era ostenit nu doar fizic, fusese nevoit să meargă pe jos pe lângă furgon, chiar îl împinsese, ajutând caii. Auzindu-l pe acel om, atât i-a trebuit! Știa, văzuse prin ce dezastru trecea țara, și

străinul căuta chilipiruri! În loc de răspuns, luă o pușcă din furgon și i-o flutură pe sub nas:

- Uite, asta am de vânzare, e bine?

- ... Lasă, atunci nu-mi mai trebuie nimic, lasă-mă! și dispăru fugind.

În Hâncești constată cu surprindere iuțeala schimbării de atitudine a unor localnici: prin centru defilau tancuri rusești, și câțiva oameni cu steaguri roșii îi aplaudau pe *eliberatori*, cu un entuziasm de paradă. El, ofițer în armata regală română, fu nevoit să le facă loc, trecând pe cealaltă parte a străzii, obosit, neras, cu hainele șifonate. Intrigat la culme de rapiditatea suspectă cu care *manifestanții* făcuseră rost de steaguri, îi privea stupefiat. În fața primăriei, un om îmbrăcat, - constatase mirat la culme, - în uniformă nouă de ostaș român, înarmat cu o pușcă Z.B. din dotarea armatei române, o făcea pe-a santinela.

Firesc, trecerea lui nu trecu neobservată. Urmarea: cineva din primărie trimise la el trei indivizi civili, înarmați cu pistoale.

- Încotro, domnule sublocotenent? Din ce regiment faceți parte? Interlocutorul îl privea lung. De unde te tragi, unde te-ai născut? Evident, voia să afle dacă era basarabean (postura delicată, având în vedere retragerea românilor), sau nu.

- Vin dinspre Nistru, sunt învățător.

Evitase menționarea locului nașterii.

Spre ghinionul lui, se-ntâmplă să treacă pe acolo o elevă de la Liceul Eparhial din Chișinău, la braț cu mama ei, cunoștințe mai vechi de-ale lui. "*Cum de-au ajuns și ele în Hâncești tocmai acum? Eram prieten cu fata, mamei nu prea-i convenea...*" se'ntrebă necăjit.

- Dumnealui este basarabean, ca și noi!

După toate necazurile de până atunci, simțea că nu mai avea nici un pic de vlagă. Reprezentanții puterii de acolo îl puteau întoarce din drum, puteau să-l oprească, orice se putea întâmpla, din cauza neghiobiei femeii mai în vârstă, care intervenise gratuit și periculos, în ciuda opoziției vizibile a fetei care-l privea vinovată.

Unul dintre civilii înarmați își duse mâna spre pistol, vru să-i spună ceva celuilalt, dar renunță și, după o clipă se-ntoarse spre el:

- N-o să mă apuc să fac o anchetă, deși în sinea mea cred c-ar trebui... S-o cred pe doamna, să n-o cred?

Continuă pe un ton mai blând:

- Indiferent de naționalitate, și-n Basarabia este nevoie de învățători. Dacă vrei, vino în primărie să mănânci ceva. Ești tras la față, cred că și flămând, ai nevoie de odihnă. Mai târziu, vom găsi și-o mașină să te ducă acasă.

Judeca rapid: *“Comandanții m-au lăsat de izbeliște, ostașii mei s-au dus pe la casele lor, tunurile le-am abandonat de nevoie. Aici aș putea-o lua de la capăt, să încep o viață nouă.”*

Imediat, parcă revăzu chipul directorului H., își aminti lucrul în laboratoare și clădirea Școlii Normale, se revăzu în fața comisiei de examinare care-l declarase al treilea, apoi la examenul de capacitate. Cu siguranță, Iașul însemna pentru el *“acasă”*.

- Domnule, sunt ofițer în armata regală română, port răspunderea ostașilor care mă-nsoțesc, după ce-i duc la regimentul nostru voi fi liber să iau decizia cea mai corectă.

Civilul voi să le spună ceva camarazilor, renunță, dând semnificativ din mână:

- Nu vrei să rămâi, vād. Pleacă, dar află că podul de peste Prut este în mâna Armatei Roșii, nu știu cum îl vei trece!

“S-ajung până acolo, ș-om mai vedea”, gândi.

Grupă imediat soldații pe care-i mai avea, îi chemă pe rând la furgon, împărțindu-le câte o pușcă, o manta, o foaie de cort, o raniță. Caii de la furgon erau odihniți, după popasul din fața primăriei.

Când să plece, constată surprins că rămăsese cu un singur soldat, un brutar basarabean căsătorit la Bârlad. Ceilalți, profitând de absența lui, când fusese rechemat în ultima clipă în primărie, plecaseră.

- Domnule sublocotenent, v-am spus că nevasta îmi este din Bârlad, avem acolo o brutărie mică. Dacă vom putea, poate trecem și pe-acasă la mine!

- Dar ceilalți unde s-au topit? Doar le-am dat posibilitatea alegerii, din timp. Să trecem Prutul ș-om mai vedea. Ar trebui să ne regăsim regimentul însă, până una alta, trebuie să înnoptăm pe undeva.

Întoarse capul.

- Ia uitați domnule, se întorc Gheorghe și Alexei!

Doi dintre soldații pierduți la Hâncești li se alăturară fără explicații, numai că la scurt timp, dispărură din nou!

Împreună cu brutarul mergea spre cea mai dificilă parte a drumului, după ce scăpase de civilii din Hâncești, podul de peste Prut.

Apropiindu-se de pod vedea, abandonate sau pierdute în urma cine știe căror situații de luptă, sau din nepăsare, sau din rea credință: arme, saci cu făină, lăzi cu muniție de tot felul. Pe o pășune, la marginea unui sat, zăcea o grămadă de puști din dotarea armatei române, peste care trecuseră șenile de tancuri. Localnicii mai curajoși îndrăzneau să culeagă de pe drum ce puteau, cum puteau. O femeie, târâia o ladă care-i păruse frumoasă, convinsă că dăduse peste o comoară. Lada era, de fapt, plină cu grenade. Alți săteni, mai practici, selectaseră prada, aleseseră făina, lăzile cu pâine de război, conserve.

Aproape de intrarea într-un sat, le ieși în cale un grup de oameni înarmați. Primul lui gând fu că se va repeta scena de la Hâncești, numai că oamenii, suspect de autoritari, puseră mâinile pe dârlogii cailor, anunțându-i dur:

- Se rechiziționează!

- Măi oameni buni, în furgon am tot avutul în lada de campanie, caii sunt proprietatea armatei, trebuie să-i predau la unitate!

Unul scoase imediat un pistol, îl îndreptă spre el:

- Am spus că se rechiziționează. Domnule, trăim vremuri grele.

Erau vremuri tulburi, degeaba încercă să-i înduplece. Au deshămat caii, lăsându-i unul singur, pentru el. Necăjit, după ce străinii se îndepărtară, examinează conținutul lăzii de campanie din furgonul pe care era nevoit să-l abandoneze. Își alege actele personale ș-ale companiei, le puse în buzunarul interior al uniformei. Într-o raniță își înghesui uniformă nouă, învelită mai întâi într-un ziar, un prosop, curea lată din piele pe care-și ascuțea briciul, și alte câteva lucruri pe care le considera indispensabile. Aruncă o ultimă privire conținutului lăzii de campanie, în care-i rămăseseră schimburi curate, cărți și ziare, o încuie și-o părăsi în mijlocul drumului. Plin de obidă, aruncă cheia undeva, pe marginea șoselei. Cel care va găsi lada, măcar se va chinui până s-o deschidă! Asta era răzbunarea pe destinul care nu ținea cont de voința nimănu.

Culmea, până și aliatul lui, soldatul din Bârlad dispăruse!

Nu-l crezuse laș, dar i se confirmase convingerea de a se încrede deplin doar în el însuși. Necăjit încălecă, porni iar la drum, gândindu-se la zilele grele pe care le trăia, dar și la dezastrul prin care trecea țara.

Îngrijorat întoarse capul. Din spate, se auzea un cal venind la trap.

Poate prima dată, după multă vreme, răsuflă ușurat. Călărețul era soldatul din Bârlad, care în timp ce sătenii împărțeau prada, profitase de *preocuparea* lor intensă și reușise să recupereze un cal, dintre cei rechiziționați mai înainte. Îl ascunsese într-o lizieră de pădure și, la momentul prielnic i-l aduse. Marea surpriză, constată că îi fusese restituită și mantaua! Primind-o regreta că, era adevărat, pentru puțină vreme, îl crezuse dezertor pe băiatul acela de la țară, isteț, curajos și inimos. Reușise să mai aducă și doi săculeți cu pâine de război și conserve. Era vreme de război, unele reguli, care-n timpuri normale sunt condamnabile, în situații critice sunt de apreciat.

Când s-a putut, opriră la o fântână să mănânce. Dinspre Prut apărură doi țigani.

- Să trăiți dom' ofițer!

El voia să știe ce mai era în țară, cum se trecea podul peste Prut.

- Care-i situația la noi, care-i starea de spirit a oamenilor?

- Dom' ofițer, e groasă rău dă tot! România s-a terminat, rușii au trecut și Siretele. Pleacă, din țară spre Germania, petrolul, cerealele, plantele industriale, așa zicea un domn contabil. Vai dă capu' nostru, că nici noi nu mai încăpem!

- O fi și ceva adevăr în ce spun țigani, domnule sublocotenent. Ne-om lămuri la fratele meu, care stă la câteva case mai încolo. Înoptăm la el, nu?

În casa fratelui bârlădeanului, chiar dacă obosit, în acea noapte se trezi mereu cu gândul la situația din țară, la părinții lui, cu care nu mai putuse lua legătura. Acum îi rămâneau în *altă țară*, țară în care trăiseră până el împlinise patru ani. Spre dimineață, gazda-i spori îngrijorarea, fiindcă mai toată noaptea trecuseră tancuri rusești prin sat.

Înainte de răsăritul soarelui, plecă împreună cu soldatul pe un drum pe care doar localnicii îl știau, spre podul de peste Prut. Deja se luminase, când un avion care zbura la mică înălțime, împrăștia niște foi de hârtie. Putu citi: "*Soldați români, indiferent de situație, aveți grijă de armamentul din dotare. La Prut vă așteaptă un ceai cald.*"

- Înseamnă că n-or să fie probleme la Prut. Dar: "*Aveți grijă de armament?*" " Sigur că da, cu caii confiscați, fără oameni, nu?!"

- Da, domnule sublocotenent, și cu armele călcate de tancuri!

_ Până la urmă, așa-i la război, mai ales cu această nenorocită de retragere pripită.

Îi trecură prin fața ochilor tunurile pe care fusese obligat să le abandoneze, furgonul și lăzile pline.

A doua oară în ultimele 24 de ore, răsuflă ușurat, când aproape de podul de la Albița întâlni o unitate de ostași români care se odihneau de-o parte și de cealaltă a drumului. Majoritatea dormeau cu puștile în bandulieră, cu foile de cort trase peste cap, după drumul istovitor al retragerii, *după înfrângerea fără luptă*.

La pod, liniște. Din spirit de camaraderie, comandantul batalionului de grăniceri, un maior tânăr, îl primi bine, după ce află prin ce trecuse. Mai mult, îi făcu o propunere surprinzătoare:

- La mine este lipsă de ofițeri, trei basarabeni au preferat să se întoarcă acasă, așa că, dacă vrei, poți prelua comanda unei companii, cu care te vei atașa coloanei care se va forma.

Trecu podul, fără alte evenimente, dând onorul celor doi generali, unul român și unul rus, plasați acolo pentru a se evita posibilele incidente. Se întorcea în țară, cu un gust amar în gură: dintre valorile primite sub semnătură, rămăsese cu doi cai și un soldat.

Deplasarea prin țară, chiar dacă în condiții de război, fu mai ușoară. Informându-se mereu, află că regimentul său 7 Vânători, era în bivouac la Răchiteni, lângă Roman. Deoarece unitatea își pierduse garnizoana (Chișinău devenise orașul unei țări străine), era “pedepsită” nepermițându-i-se cantonamentul chiar în sat. Odată ajuns acolo, se prezentă la comandant, colonelul Cernătescu, cu justificările firești.

- Domnule colonel, m-am prezentat cu un singur soldat.

- Dar, domnule sublocotenent, colonelul răsfoia un dosar adus de aghiotant, chiar când fusese anunțată sosirea basarabenilor, ai avut 80 de oameni, patru tunuri, cai și un furgon!

- Cu un singur soldat cu doi cai (cât pe ce să-i pierd și pe ei), n-aveam cum aduce în țară tunurile. Și obiectele personale mi le-am abandonat undeva, în mijlocul drumului.

Colonelul înalt, cu o statură impunătoare și ținută demnă de militar de carieră, își lăsă ochelarii pe masă, își trecu mâinile prin părul albit pe la tâmpile, oftând:

- Măi băiete, știu cum s-a făcut retragerea din Basarabia, nu ești singurul care ai pățit asta, însă tare mă tem că o să ajungi în fața Curții Marțiale!

Fără resentimente, colonelul îl numi comandant de pluton în compania a douăsprezecea, mitraliere.

Urmă o perioadă de calm relativ, de siguranță datorată cunoașterii exacte a regulamentelor din armată, umbrită uneori de îngrijorarea generată de spusele colonelului, pe care, sincer, îl aprecia. Se dovedise bun organizator. În mijlocul taberei de corturi reușise să organizeze o popotă pentru ofițeri, stătea de vorbă cu oamenii, făcând abstracție de grade, ridicându-le moralul. Se arătă bucuros că prezicerea lui despre iminența chemării la Curtea Marțială rămase fără obiect. Se știa situația, nimeni nu putea fi învinovățit de condițiile retragerii.

Într-o zi, pe la mijlocul lui iulie, la raport se aduse la cunoștință un ordin care indica următoarea zi de miercuri, ca zi de baie în Siret pentru batalionul de mitraliere. Se prevedea ca fiecare companie să fie condusă de câte un ofițer.

Miercuri, sosi la ora mesei medicul batalionului, recomandându-i comandantului companiei să-și conducă oamenii la baie. Ioan fu desemnat să organizeze activitatea. Știa procedura de urmat pentru evitarea oricărui pericol. Marcă o porțiune din suprafața apei, după verificarea adâncimii și a geografiei albiei în acea zonă, înainte de a-i lăsa pe soldați în apă, le atrase atenția să nu depășească marcajele. Apa era caldă, soarele și cerul se oglindeau tremurat în apa Siretului.

Detășarea de moment îl duse cu gândul departe. Se întinse pe iarbă, privind norii. Pentru o clipă își închipui că era pace, că el preda undeva într-o școală, că în fiecare dimineață își grebla iarba din curtea casei, că uda florile din grădină și-și hrănea câinele, că la amiază îl aștepta soția, cu masa pusă. După amiaza își scotea copiii la plimbare apoi seara, adormea cu o carte în mână.

Revenit brusc la realitatea imediată, tresări, se ridică în picioare privind atent spre soldații din zona încredințată lui. Intră și el în apă. Tot malul Siretului era împânzit de soldați care făcuseră baie iar hainele celor din apă erau aranjate ordonat în grămăjoare.

Deodată auzi un strigăt din aval, din zona unei mori vechi de pe celălalt mal. Ieși din apă repede, intrigat. Câțiva soldați ajunseră lângă moară. Toți vociferau, se contraziceau, arătând ceva. „Doamne, ce s-o fi întâmplat. Nu cumva...?” Nu se înșelase, un soldat intrase în apă, ignorase marcajele și fusese luat de curentul puternic. Imediat îi trecu prin minte, ca un fulger, întrebarea: “*Dacă soldatul este din grupa mea?*”

Se întoarse, ordonă ieșirea din apă, pentru prezență. Cu toată îngrijorarea care-l frământa, nu putu să nu remarce că abia atunci, când deja se terminase baia, plutonierul companiei aducea săpunul...

După echipare, constată cu groază că rămăsese o grămăjoară de haine fără stăpân. Inima-i bătea nebunește, și din cauza necazului care-l pândea după înec, dar mai ales de mila și reala compasiune pentru băiatul de vreo 20 de ani. Îi bănuia zbuciumul și zbaterile, când fusese luat de șuvoi, mai ales că și lui îi era groază de apă.

Încolonă imediat compania și-o porni spre bivuac. Zvonul despre accident se răspândise și, ca o primă (și mult prea tardivă) măsură de precauție, un agent aduse un ordin scris: “*Nimeni nu are voie să facă baie în Siret.*” Semnă de primire, după ce specifică data și ora primirii. La bivuac deja sosiseră anchetatorii, un maior și doi căpitani. Ioan dădu o declarație scrisă, în care specificase că inițial marcaseră porțiunea de acces, până unde apa era periculos de adâncă, apoi că le atrăsese atenția soldaților să n-o depășească. Specifică și numele celor care-l ajutaseră la marcat. Ancheta, în cursul căreia s-au luat declarații de la toți ostașii din companie, care confirmaseră marcarea, dură două zile.

Rămase în continuare în bivuac, cu o grijă în plus, a rezultatului anchetei.

Uneori, mergea în satul apropiat, unde se simțea mai aproape de oameni, de oamenii obișnuiți. Firesc, lumea din Răchiteni trăia normal, dar fără bărbații încorporați. La biserică observase că fetele, toate cu baticuri roșii, stăteau într-o parte, iar nevestele cu baticuri mai închise la culoare, în alta. Când ieșeau

de la slujbă, văzute din balconul de sus al bisericii catolice, alcătuiau un tablou dinamic, prin gruparea aleatorie a baticelor numeroase.

Timpul trecea, fără evenimente spectaculoase până la sfârșitul lui august, când primi prin curier un ordin din partea Diviziei a XIV-a, care-i cerea să se prezinte la 7 septembrie la Curtea Marțială din Roman, din cauza implicării în evenimentul din iulie.

Firesc, ordinul îl îngrijoră.

Avea de ce, fiindcă în condițiile în care la 30 august 1940, prin Dictatul de la Viena fusese cedată Ungariei o mare parte din Transilvania, tulburările din viața politică ar fi putut implica un proces rapid, cu o soluționare impusă de respectarea superficială a legii. Îngrijorarea și-o împărți cu alți ofițeri, comandantul companiei C. Ionescu și căpitanul Ungureanu, din a cărui companie se înecase încă un soldat, în condiții neclare (culmea!) într-o băltoacă. Și cei doi, împreună cu locotenentul Cătănoiu, fură citați pentru aceeași zi, tot la la Roman.

În noaptea dinaintea procesului dormi puțin, regretând prima oară că-și părăsise poate pentru totdeauna locurile natale, mama și familia rămasă în Basarabia, ca să fie chemat la judecata Curții Marțiale. Cine era de vină? Nu-și putu răspunde, amintindu-și atitudinea civililor din Hâncești.

Programul îi obligă să ajungă abia după-amiaza la Curtea Marțială din Roman, pe strada Ștefan cel Mare, sau *Strada Mare*, cum erau numite mai toate arterele importante din târgurile moldovenești. De-acolo li se recomandă să se prezinte a doua zi, cât mai devreme.

Din cauza necazului a cărui soluționare se prelungea, nu avură ochi pentru orașul patriarhal, cu iz de istorie veche, impregnată în străzi și-n turlele multelor biserici. Dormiră la un hotel, vis-a-vis de Poștă.

Dimineață, un colonel magistrat citi raportul trimis de comandantul regimentului. Ioan îl ascultă mâhnit și, efectiv îngrozit de neadevărurile pe care colonelul le înșiruse pentru a se

disculpa. Susținea că, în ciuda ordinelor de interdicție repetate, el dusese totuși compania la scăldat!

- Domnule colonel! Îmi pare rău, dar raportul este... este... nu corespunde realității. Priviți! Îi înmână declarațiile martorilor, copia după Ordinul la Raport, și copia ordinului înmânat de agent după eveniment, pe care specificase data și ora primirii.

Ceilalți ofițeri prezentaseră actele întocmite la Postul de jandarmi din Răchiteni, care specificau împrejurările în care le decedaseră subordonații, și declarațiile soldaților.

Așteptară îngrijorați, în ciuda evidențelor, timp de o oră.

Când apăru magistratul erau deja resemnați; de s-ar termina odată!

- Domnilor, veți da câte o nouă declarație scrisă despre desfășurarea evenimentelor și puteți pleca liniștiți, probele sunt evidente, nu se pune problema vreunei culpe, în ce vă privește.

Cu inima ușoară ieșiră în stradă. Întâmplător, întâlniră un grup de ofițeri din Roman, foști colegi de școală cu locotenentul.

- Domnilor ofițeri, ați scăpat cu fața curată de Curtea Marțială, nici măcar n-ați fost dați în judecată, și nu sărbătoriți evenimentul? Nevasta mea este la părinți, sunt singur acasă. Vă aștept la un pahar cu ce-o fi, dar nu acum, fiindcă trebuie să-mi trimit soldatul să-mi cumpere niște păsări. Veniți deseară!

După necazurile nemeritate dar inerente în acele vremuri, își scoaseră pârleala cu vârf și-ndesat! Petrecură toată noaptea, așa cum se petrecea între ofițeri, cu de toate...

Dimineața, când se lumina de ziuă, merseră fiecare să se odihnească la hotel, nu înainte de a stabili să se reîntâlnească iar la ora șapte, în aceeași casă.

Ioan se plimba pe Strada Mare, printre oamenii urbei. Dintr-un restaurant auzi, de la difuzorul unui aparat de radio dat la maxim, un cântec: "Sfânta tinerețe legionară". Era nedumerit, știa că mișcarea legionară fusese desființată ca partid politic. Din restaurant ieși un copil, cu un teanc de ziare pe braț, strigând cât putea de tare: "*Ediție specială, ediție specială!*" Se luă după el și-și cumpără un ziar al vremii, "Ecoul". Pe prima pagină era

chipul generalului Ion Antonescu, iar titlul scris cu litere mari, dădea de înțeles că regele Carol al II-lea fusese înlăturat de la tron. Află că în locul lui rămăsese fiul său, regele Mihai, prim ministru fiind Ion Antonescu.

Marcat de instabilitatea stării politice din țară, care îl afecta pe el ca pe oricare alt cetățean onest al României, se-ntoarse la hotel. .

La unitate, deja se făceau pregătiri pentru o deplasare spre malul Prutului.

După vreo săptămână fu cantonat, împreună cu alți ofițeri, în conacul Bălțeanu, undeva prin județul Fălciu. Așteptând, încă nu fusese informat ce, timpul trecea greu.

În paralel, începuse să învețe pentru a da diferențele pentru liceu, ca să obțină și diploma de bacalaureat, considerând că liceul era un stadiu superior de instruire, deși absolvise o instituție similară. În pluton avea un student basarabean, refugiat în România, cu care se împrietenise. Relația se dovedi de bun augur, studentul îl ajuta să învețe la trigonometrie, parte a matematicii care nu se studiase în școlile normale. Stăteau în aceeași cameră și discutau până la ore târzii din noapte.

În conac îi surprinse cutremurul. Ioan, instictiv se trezi. Un vuiet surd, nedefinit, spărsese liniștea nopții. Se auzeau urletele câinilor de peste Prut, vitele mugeau amplificând panica generală, produsă de zguduirile puternice. Cutremurul îl scutură energic pe tânărul basarabean, care sări ca ars în picioare. Buimac, își căuta hainele, bâiguind:

- Este alarmă, ce s-o fi întâmplat?
- Nu, este cutremur! Hai repede afară!
- Nu... Eu mă culc la loc!
- N-auzi, este cutremur! îi strigă Ioan, ieșind precipitat pe ușă.

Imediat se dărâmă soba mare, cu patru coloane din teracotă, dar studentul se întinsese la loc pe pat. A doua zi povestea, oarecum amuzat:

- Eu reacționez doar la auzul cuvântului magic “alarmă”. Nu-mi este frică de cutremure, nu mă tem de apă... însă recunosc, aseară m-am purtat ca un dement. Mă speriasse groaznic căderea sobei, dar din fericire acela a fost punctul de maxim al cutremurului, nu mă așteptam la replici, și m-am culcat la loc.

Nu se produsese pagube majore. Ioan reveni în cameră dar nu mai adormi, cu gândul la ai lui. Ce intensitate avusese cutremurul, cum l-or fi suportat mama și tata; dar fratele, cu ai lui? Casele lor or fi rezistat? Erau întrebări rămase fără răspuns.

Fură mutați pe poziție de apărare pe Prut. Ioan ajunsese cu plutonul său în zona Stăniilești-Vetrișoara. Găsi acolo niște cazemate din beton cu fante înguste, cu confort minim însă cu armament sofisticat, bine orientat pentru destinația inițială - apărarea și rezistența îndelungată în caz de atac. Primi, cu o inexplicabilă neîncredere în curier, ordinul transmis de mareșalul Antonescu: “Români, vă ordon, treceți Prutul!”.

În seara zilei de 21 iunie 1941, după discuții cu camarazii din alte unități, transmisesse ordinul și încheietorului său de pluton, un plutonier T.R. și el neîncrezător în veridicitatea ordinului. Până atunci circulaseră zvonuri despre o eventuală recucerire a Basarabiei, însă zvonurile tot zvonuri erau. Soldații, ruși de lângă ai lor, interpretau diferit situația. Cei tineri ziceau: “*Dacă tot am fost aduși în armată, decât să ne mănânce purecii prin tranșee, mai bine să trecem la acțiune*”; cei mai în vârstă judecau altfel: “*De ce nu suntem lăsați la vatră să ne lucrăm pământul, lipsa noastră de acasă este resimțită de familii mai mult. Apoi, noi, am mai trecut printr-un război și-n 1918!*”

Dar, deciziile le luau alții.

Împreună cu încheietorul de pluton intră într-o cazemată, astupă cu o foaie de cort ambrazura prin care ieșea țeava mitralierei, și reciti ordinul. La orele 24.00 artileria urma să atace

pozițiile devenite inamice. Era necesar ca ei să fie pregătiți să deschidă foc cu întregul armament.

Prin mintea lui Ioan circulau rapid gândurile: “Sigur, ne vom implica efectiv în lupte, România începuse războiul, cu scopul imediat recucerirea Basarabiei; *pe care cu vreun an în urmă o părăsisem în condițiile acelea, de care nu vreau să-mi amintesc.... Dar cu cei de acasă, cu mama, cu tata, cu fratele Anton, cum rămâne? Cu ce sunt ei vinovați, de ce să suporte iar tăvălugul războiului?! Orice sătean, orice om normal, își dorea să trăiască mai bine sau mai rău după cum i-o fi fost scris, mai bogat sau mai sărac, dar în pace, în liniște!*”

Își aminti că nu se simțise prea apropiat de tata niciodată, tot din cauza războiului. Fusese plecat multă vreme, și-n prizonierat suferise mult. Când revenise se purtase altfel decât un om obișnuit. Mama-l îl înțelesese, și explica: “Ionică mamă, așa-i sortit, bărbații să sufere-n războaie, femeile să se chinuie în durerile facerii...”

Spera din tot sufletul ca tata și fratele lui să nu fi fost încorporați. Pentru o clipă și-i închipui în toiul luptelor ce aveau să vină, într-o unitate militară rivală, cu care el avea să lupte!

Nu-și continuă gândul, se apucă cu mâinile de cap, apoi după ce se liniști, merse la soldații din plutonul său. Le comunică ordinul de trecere a Prutului, specificându-le necesitatea de a-l respecta întrutotul.

Ordonă pregătirea pentru marș. Odată apropiată clipa așteptată, din cauza surprizei probabil, oamenii nu reușiră să se mobilizeze nici după jumătate de oră. Vociferau, vorbeau pe ascuns, doar ei știau ce. Nu era de glumă, și el era supărat, însă insubordonarea era cea mai periculoasă în caz de război.

Repetă ordinul și trase un foc cu pistolul, în sus.

Înțeleseseră. În cinci minute fură pregătiți pentru deplasarea la vale, pe malul Prutului spre Țiganca, unde deja era format un cap de pod.

În dimineța următoare văzu o primă victimă, un sublocotenent. Lângă el, aruncată parcă, era o mitralieră, scoasă din uz de un glonte care-i lovise închizătorul.

Intră în dispozitivul de luptă pentru păstrarea capului de pod. Cele învățate la școala de ofițeri puse în practică, experiența împărtășită de ofițerii și soldații mai vârstnici, îl ajutară să-și mențină poziția vreo două zile. În timpul unui contraatac, îl pierdu pe sergentul Duguroi, apoi încă doi soldați. Tragedia îl marcă, dar nu-l demoraliză. Mai avea atâția oameni în subordine, se simțea răspunzător pentru viitorul lor și, ordinele trebuiau îndeplinite.

În acel infern provocat de om, distinse prima oară șuieratul gloanțelor, când ploaia deasupra lor cu proiectilele de artilerie. Era pe un bot de deal, pe o pantă deschisă spre unitatea lor. Intrigat, auzea, pe lângă vâjâitul proiectilelor, niște bâzâituri enervante, nu zgomotoase. Ca un fulger, îi trecu prin minte: *“Trebuie să fie șuieratul gloanțelor!”* Imediat le strigă ostașilor să se bage în șanțuri că se trăgea cu gloanțe, uitând de el. *“Da’ pe dumneavoastră nu vă pot lovi?!”*, replică prompt un soldat. Ceva mai târziu, caporalul Sterian se ridicase în picioare, în șanț fiind. Căzu secerat de o rafală de mitralieră.

Părăsi poziția, după ce atacase și-i scosese pe adversari de pe poziții, trecând printr-un îndrăcit baraj de artilerie. Instinctul îl învăță să evite schijele proiectilelor de artilerie. Într-un mic răgaz îi instrui pe soldați și pe sergentul lor, cum să se ferească de lovituri: apreciind șuieratul proiectilelor prin aer. Ca să se convingă c-au înțeles - era o chestiune de viață și de moarte - îi ascultă ca la școală, dăscălindu-i iar și iar, până fu convins că știau cum să se comporte sub ploaia de artilerie. *„Au înțeles, dar neprevăzutul? Spaima, camaradul căzut aproape, îi vor lăsa să gândească, să-și amintească sfaturile lui?”*

Trecură Prutul prin apa repede, care ajungea c-o palmă mai jos de umeri. Paradoxal, traversarea îi păru mai periculoasă decât luptele cu arma în mână. Acolo era vorba de oameni care trăgeau asupra lui, și-i putea înlătura ochindu-i, pe când împotriva

pietrișului alunecos de pe fund și a vitezei mari a apei, , n-avea ce face.

Odată ajuns pe celălalt mal, fu bucuros în primul moment, nu că nu-l luase apa la vale, ci că țigările și chibriturile îi erau uscate!

Își făcuse o legătură pe cap, în care-și pusese și actele, să le păstreze uscate. Era conștient că încălcase ordinul care le interzicea militarilor să aibă asupra lor acte. Se admitea doar o plăcuță legată la gât, pe care era gravat un număr matricol, pentru o eventuală recunoaștere. Își justifică portul actelor: când plecase din Mateuți, era conștient că *odată căzut pe front, actele nu i-ar mai fi fost de nici un folos.*

Urmară lupte grele la Leona, la Hâncești, prin sate și-n câmp deschis. Avu parte de baraje de artilerie, greu de suportat psihic. Cu casca de oțel pe cap, când înainta, își pleca în față capul, impunându-și să creadă că așa-și proteja fața de lovituri. Asculta atent sunetul fiecărui proiectil de artilerie, urmărind totodată și mișcările fiecărui ostaș. Ca un comandant realist, îi încuraja, moralul ridicat și exemplul personal fiind hotărâtoare uneori.

În mod obișnuit era repartizat cu plutonul de mitraliere la una dintre cele trei companii de pușcași din Batalionul III, ca întărire. Comandantul batalionului era un locotenent, tot învățător în civilie, cu care se împrietenise. Amiciția îi ajutase pe amândoi. După fiecare luptă urma o liniște nefirească, pe timpul căreia se descărcau nervos, glumind pe seama primejdiilor trecute. Erau de acord amândoi că războiul văzut *dinăuntru*, era cu totul altceva altceva față de ce știau în civilie.

Groaza moderată cu o gură de alcool, bubuiturile infernale, fumul și praful, gemetele și strigătele desperate ale răniților, imaginile de coșmar ale oamenilor cu capul sfârâmat, zvâcnetele spasmodice ale trupurilor sfârtecate și mult, foarte mult sânge, toate astea erau războiul!

După modelul nemților, dacă la început săpau pentru a se adăposti șanțuri, acum săpau gropi adânci și strâmte, în care stând în picioare, se simțeau mai bine apărați.

Într-o misiune de luptă, Ioan fu repartizat la compania locotenentului Toloacă. El primise ordin să cerceteze starea unui pod aflat într-o vale din țara nimănu. Pentru asta își chemă cel mai bun sergent cu doi oameni, le înmână harta zonei cu podul și-i trimise în cecetare. Sergentul, vizibil deranjat, raportă că ieri fusese într-o altă misiune grea, în care pierduse doi oameni. Psihic, considera că-i ajungea... Dar, la război, ca la război, ordinul superiorului contează.

Plecă, lasând vorbă că-și lăsase foaia de cort și sacul personal în groapa-adăpost. Imediat ce dispăru spre fâșia de nisip din țara nimănu, se dezlănțui artileria inamică. Trăgea infernal, se zguduia pământul. Din groapa individuală, Ioan îl urmărea cu periscopul. În laboratorul de fizică al școlii normale descoperise acest aparat, care-l ajuta să-și îndeplinească mai ușor misiunea de susținere cu două mitraliere, a patrului care cerceta podul.

O bubuitură infernală se auzi nu departe, în dreapta. Când suflul exploziei scăzu, privi în jur. Slavă Domnului, pare-se că oamenii lui erau teferi, numai că nefiresc, ceva plutea deasupra capului. Era o foaie de cort, legată sul, în condiții normale pentru a putea fi purtată la bandulieră. După ce încetă bătaia artileriei, verifică starea armamentului.

Surpriză: proiectilul explodase chiar în groapa din care plecase nemulțumitul sergent!

Când sergentul reveni, căzu în genunchi în fața craterului și-și făcu cruce de nenumărate ori. Obosit, cu ochii umezi, apoape-i sărută mâna comandantului. Repeta mereu: „*Cât pe ce, cât pe ce!*” Jură că va fi cel mai disciplinat ostaș, fiindcă nu-i puțin lucru să te naști a doua oară.

Informațiile circulau repede. Pe-nserat se știa că va fi liniște. Sergentul dispăru pe la ora nouă, stârnind iar îngrijorare în companie. Puteai crede că misiunea de dimineață, și bomba care-i fusese destinată, îl marcaseră prea mult. Unii camarazi îl bănuiau

nejustificat, de trădare. Da, numai că dezertare se chema dispariția lui, fiind și o pierdere pentru companie, și o palmă dată locotenentului și tuturor ofițerilor din unitate.

Pentru prevenirea altor situații similare, fu întărită paza prin suplimentarea posturilor de santinelă. Consemnul era ca la observarea oricăror mișcări suspecte, să se tragă, după prima somație.

În apropiere era un cimitir vechi, cu cruci aplecate de vreme, și câteva monumente din piatră. Cimitirul era împrejmuțit de un gard din scânduri putrede. Lângă gard era un post de santinelă, în care ajunsese la rând un tânăr din Buhuși. Soldatul avea să povestească cum, în acea seară, se speriasse de moarte:

- Era ceață, întuneric profund. Mi s-a părut că dinspre cimitir (*tocmai dinspre cimitir!*), auzeam foșnete. Imediat mi-am pus arma în poziție de tragere, pregătit s-o folosesc. Părea că cineva sărise gardul, inima îmi bătea nebunește. Efectiv, am rămas paralizat când *ceva* străluci în mâna intrusului. Gâtuit de emoție, reușii să bâigui regulamentar “*Stai, cine-i?*”, dar prea târziu. Respectivul se apropiase, eram sigur, să mă înjunghie! “*Ia de ici, hai ia de ici!*”, auzii. Era domnul sergent, dăduse o fugă în sat pentru o damigeană cu vin. Capacul metalic strălucise, eu crezusem că era o lamă de cuțit! Îmi veni inima la loc, însă imediat îmi trecu prin minte că domnul sergent mă verifică. Doar când mi-am amintit zvonul despre *dezertare* m-am liniștit.

În vreme de război totul era altfel. Locotenentul nu raportă dezertarea. Omul, în felul lui își ceruse iertare pentru îndărătnicia de înaintea misiunii, în care dacă nu pleca, și-ar fi pierdut viața. Le făcu cinste tuturor cu ce găsisse prin sat.

Înaintând prin Basarabia, opriră la marginea unui sat, Văscăuți. Trimiseră o patrulă să cerceteze zona. Nefiind inamici în localitate, cercetașii se întoarseră însoțiți de femei care le aduceau mâncare. Atitudinea oamenilor de acolo era de înțeles. Spre deosebire de cei din Hâncești, care se adaptaseră rapid noii

situații, trecând de partea ocupanților în 1940, acum bărbați, copii și femei veneau mereu la unitatea românilor, bucuroși, prietenoși.

Numai că unii erau derutați. Rușii se retrăseseră dar la apariția lor, sătenii își doseau avutul, își mânau vitele prin ascunzișuri. Credeau că sosiseră nemții!

O femeie aduse pentru Toloacă și Ioan o farfurie cu plăcinte cu brânză. Pentru a le savura, se opriră amândoi pe marginea drumului lăsându-și armele alături.

- Ioane, vom mai ajunge oare ziua în care să ne trezim dimineata liniștiți, vom scăpa vreodată de teama bombardamentelor? Am văzut atâția morți, atâția răniți, oameni cu picioarele retezate, fără mâini, arși, rămași fără vedere! Știi, înainte de război, îmi doream pentru copiii mei o casă, îmi doream să strâng bani pentru zilele negre ale bătrâneții. Cum se schimbă sistemele de valori! Îmi închipuiam că poate voi câștiga la loterie, îmi făceam planuri. O casă într-un oraș mare, o gospodărie undeva la țară, călătorii în Franța și Spania, voiam să văd Veneția. Asta însemna pentru mine culmea fericirii. Acum, aș fi de o mie de ori mai mulțumit să mă știu fără un ban, dar îmbrăcat în haine civile, în clasa mea de la școală! Of, of! Mă uit la băieții noștri. Dacă ar fi timp, i-aș asculta pe toți. Atâtea destine s-au zădărnicit în ultima vreme... Cui îi pasă cum trec ei prin viață?

- Așa-i, dar n-avem ce face.

Apropo, îl știi pe Neculai, soldatul care-i tot din Mateuți. Mi-a repovestit ce auzise de la un camarad, convingându-mă că-n război, judeci altfel. *„Aveam, pe când eram elev la școala militară din Bacău, un locotenent, un om tare rău. Marea lui bucurie era să-și chinuie subordonații, abuzul de putere pe care i-o dădeau gradul și funcția. Îți dau un exemplu. Știi că acolo, ca să ieși în oraș duminica cu bilet de voie, trebuia să prezinți, mai întâi locotenentului armamentul și ținuta, toate impecabile. N-aveam încotro, ne supuneam, respectam regulamentul. Într-o zi, baioneta unui coleg n-a fost destul de bine lustruită, după părerea locotenentului. Urmarea, toți cei găsiți în neregulă fură pedepsiți să execute de 72 de ori comenzile “Drepti” și “Culcat”, în curtea*

unității. Trebuie să știi că abia plouase și-ți închipui cum ne arătau hainele și încălțăminte după aceea. Fața locotenentului radia când ne spuse: “Ei, acum puteți merge în oraș!”, fiind sigur că la punctul de control, vom fi întorși înapoi. După ce-am fost concentrat, l-am reîntâlnit pe ofițerul care, ajuns maior nu-și schimbase obiceiurile. Îi obliga pe soldați să se descopere chiar dacă ploua sau ninge, îi puneă să bată pas de defilare prin noroi. Nimeni nu-i reproșa nimic, fiecare își instruia oamenii cât mai bine.

Într-o zi, unui soldat îi rămăsese un cartuș pe țevă, iar piedica puștii, trasă. Un ofițer îl atenționează să-și pună armamentul în ordine, numai că fără voie, soldatul apăsă pe trăgaci. Evident, focul de armă se auzi în toată unitatea. Apăru maiorul, roșu la față. Înțelesese într-o clipă ce se întâmplase și, fără nici o vorbă, începu să-l plesnească peste cap cu cravașa, până-l podidi sângele. Soldatul continua să stea în poziție de drepti. Am aflat că mai târziu, că în timpul luptelor, maiorul a fost rănit. Se târa pe pământ, gemând: “Măi băieți, ajutați-mă și pe mine!” Nimeni n-a vrut să-l audă. După faptă și răsplată!”

- Ioane, am convingerea că vom scăpa cu bine, dacă... Nu, fără dacă!

- Doamne, bune-s plăcintele astea calde, abia scoase din cuptor! Parcă niciodată n-am mai mâncat ceva așa de bun. Tăcu, deodată cu ochii ațintiți undeva în gol.

Apropiindu-se de Prut, trecu din nou prin satul fratelui Anton, Vadu' lui Vodă. Nu uitase că ultima oară când se văzuseră, se despărțiseră supărați, de aceea el, ca frate mai mic, voia să facă primul pas spre împăcare. Trimise pe cineva să vadă dacă fratele-i era acasă. Curierul înțelese greșit ordinul, și i-l aduse fără a ști de legătura de rudenie, speriat, alb la față, doar era vreme de război.

- Vezi Ioane, timpul a așezat lucrurile în matca firească. Tu, dacă vrei, vei merge la Iași, eu rămân în țara mea, dar și la casa mea!

- Antoane, am regretat atitudinea de data trecută. Când am putut judeca la rece, m-am învinuit. Să vedem cum se va termina războiul.

Odată lămurite lucrurile Anton, îl invită să-și vadă nepoții, două fetițe și-un băiețel, mai răsăriți, acum. Ca o mică favoare, o rugă pe cumnată să-i facă niște plăcinte cu brânză, numai că, oricât se străduise ea, nu i-au ieșit la fel de bune ca cele mâncate pe marginea drumului.

Când rănilor sufletești i se mai vindecară, timpul cernând amintirile, estompând ce fusese greu și insuportabil, avea să povestească despre șederea prelungită de mai târziu la Odesa, unde asigura paza portului. Ca orice bărbat fără obligații, în perioadele de calm își permitea câte o escapadă în oraș, unde-și făcuse deja niște relații. Întotdeauna fu zgârcit în amănunțele despre cunoștințele din Odesa.

Verificând și supraveghind posturile de pază, își permitea uneori răgazul de a se așeza pe nisipul fin al plajei, privind în larg. Zbuciumul Mării Negre care-n vreme de pace îndeamnă la visare și melancolie, linia orizontului, frântă când și când de valurile mari, delfinii mici, străini de încrâncenările oamenilor, îl făceau să cadă pe gânduri.

I se ordonase să reziste pe poziții, fără a se preciza până când, și inamicii înaintau. Ajunsesse impacientat la comandament, dar i se tăiaseră picioarele. Nimeni nu mai era acolo, el fusese probabil, uitat pe poziție!

Trebuia să decidă. Nu avea de ales, trebuia să-și găsească unitatea. Imediat după ce dădu ordinele de retragere, un tir înverșunat de artilerie se dezlănțui asupra companiei lui. Un om căzu secerat de gloanțe. Apucă să le strige soldaților să fie atenți, găsindu-se în câmp deschis într-un lan de grâu. Deodată simți la piciorul stâng ceva rece. *„Puteam scăpa de război fără să fiu*

rănit, pare-se că nu; bine că măcar până acum am rămas în viață” își zicea, ignorând durerea. Se lăsă jos și-și legă strâns piciorul deasupra răni. Imediat brancandierii, sfidând tirul ucigător, curajoși și responsabili, îl traseră la adăpost. Spitalizarea a fost scurtă, fiindu-i atins doar mușchiul.

Un alt moment culminant fusese bătălia de la Răscăieți. Se retrăgeau din fața puhoiului inamic și ocupaseră poziții dincoace de Nistru. De pe un bot de deal, dușmanii dotați cu arme cu lunete, împușcau soldații chiar și-n șanțurile de apărare. Comandamentul superior ordonase desfășurarea unui atac, pentru a-i respinge de pe pozițiile avantajoase. Nemții aduseseră armament mult și sofisticat, tunuri de calibru mare.

În seara dinaintea atacului, lovitură de teatru: fu descoperit un fir telefonic în poziția nemților, care ducea la poziția inamică. Evident, nu se știa cine-l instalase (probabil vreun spion infiltrat printre ei), se bănuia însă că adversarii, interceptându-le convorbirile, erau pregătiți să se apere. Fu stabilită o altă dată pentru desfășurarea atacului, dar nemții își retraseră armamentul special. În preziua atacului, în seara de 22 iunie 1944, după ce se întunecă bine, parcă prevăzând ce avea să fie a doua zi, inamicii declanșară o rafală lungă de “katiușe“. Un subofițer, un militar bun, fu rănit la picior. Rana fiind destul de gravă, Ioan îl trimise de urgență cu doi soldați la postul de prim ajutor. A doua zi dimineața, piciorul i-a fost amputat.

Pe 23 iulie, conform planului, porniră atacul. După câteva salturi înainte, fură opriți de o mitralieră care-i flanca din stânga. Ioan o reperase după flacăra de la gura țevii, și ripostă cu o rafală. Tirul încetă imediat. Concluzia, ori o nimerise ori, pur și simplu încetase focul. Înaintară încă vreo două sute de metri, iar deschise focul o mitralieră asupra lor, de data asta din dreapta. El fusese probabil reperat, fiindcă la doar 2,5 metri mai în spate explodă un proiectil de tun anticar. Corpul îi fu împroșcat cu schije. În primul moment nu-și dădu seama de urmările exploziei, însă după ce fu ridicat de brancandieri, află că avea o rană mare în spate, în

dreapta toracelui, alta la șoldul drept mai gravă și altele mai mici pe mâini și picioare.

Medicii de la Buzău, unde fu spitalizat îi eliberară un certificat medical de concediu cu mențiunea: *“Specificăm că suferă de plăgi oarbe superficiale prin schije pe fața posterioară a toracelui, plagă în fesa dreaptă, plăgi și schije în gamba stângă și antebrațul drept, toate cicatrizate, nevrită la antebrațul drept. I se recomandă concediu de 30 de zile”*.

Războiul rămase un capitol de viață care-l marcă profund, despre care un timp nu voi să vorbească, din cauza implicațiilor politice și sociale care-l rupseseră pentru totdeauna de localitatea natală, de părinți, de cei pe care până la retragerea definitivă dincoace de Prut, în România, îi numea ”ai mei”: părinți, surori, nepoți.